

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Frivilligcentre - Knudepunkter i den lokale velfærdsarkitektur?

Tredje delrapport vedrørende evaluering af puljen til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende frivilligcentre i Danmark

Henriksen, Lars Skov

Publication date:
2008

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Henriksen, L. S. (2008). *Frivilligcentre - Knudepunkter i den lokale velfærdsarkitektur? Tredje delrapport vedrørende evaluering af puljen til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende frivilligcentre i Danmark*. Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Aalborg Universitet.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

FRIVILLIGCENTRE - KNUDEPUNKTER I DEN LOKALE VELFÆRDSARKITEKTUR?

Tredje delrapport vedrørende evaluering af puljen
til oprettelse af nye og styrkelse
af eksisterende frivilligcentre i Danmark

LARS SKOV HENRIKSEN

FRIVILLIGCENTRE
- KNUDEPUNKTER I DEN LOKALE
VELFÆRDSARKITEKTUR?

Tredje delrapport vedrørende evaluering af puljen
til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende
frivilligcentre i Danmark

Titel: Frivilligcentre – knudepunkter i den lokale velfærdsarkitektur? Tredje delrapport vedrørende evaluering af puljen til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende frivilligcentre i Danmark

Udgiver: Aalborg Universitet, Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Kroghstræde 7, 9220 Aalborg Ø

Udgivelsesår: 2008

ISBN: 978-87-90261-07-8

Opsætning: Kirsten Buhl Mathiasen, Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Aalborg Universitet

Copyright: Lars Skov Henriksen, Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation, Aalborg Universitet

Bestilling: Rapporten kan frit downloades på www.social.dk samt www.frise.dk

Finansiering: Rapporten er tredje delrapport fra projekt ”Evaluering af puljen til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende frivilligcentre i Danmark”. Puljen administreres af Velfærdsministeriet (tidl. Socialministeriet). Aalborg Universitet, Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation er ansvarlig for evalueringen. Aalborg Universitet er underleverandør af evalueringsydelsen til Socialt Udviklingscenter SUS.

Indholdsfortegnelse

1. Forord og undersøgelsens formål	7
2. Undersøgelsens metoder	9
3. Organisationsmodeller og opgaver	13
4. Kommunernes vurdering af frivilligcentre	45
5. Foreningernes vurdering af frivilligcentre – en kvalitativ analyse	61
6. Foreningernes vurdering af frivilligcentre – en kvantitativ analyse	77
<i>Af Stine Christensen og Lars Skov Henriksen</i>	
7. Konklusion. Frivilligcentre – knudepunkter i den lokale velfærdsarkitektur?	89
Litteratur	95
Appendiks A: Oversigt over informanter	97

1. FORORD OG UNDERSØGELSENS FORMÅL

Denne rapport er tredje led i en evaluering af 'Puljen til oprettelse af nye og styrkelse af eksisterende frivilligcentre i Danmark'. Frivilligcentrepuljen er en del af satspuljeaftalen 2005, hvor Folketinget besluttede at afsætte 49 millioner kr. til en styrkelse og udvikling af frivilligcentrenes arbejde. Det overordnede mål med puljen er at gøre det lettere for flere mennesker at finde adgang til et frivilligt engagement, ved at gøre frivilligcentrene mere kendte blandt borgerne, ved at skabe nye og flere aktiviteter og ved at forbedre det lokale samspil omkring centrene. Frivilligcentrepuljen administreres af Velfærdsministeriet.

Velfærdsministeriet har ønsket, at udmøntningen af frivilligcentrepuljen følges af en evaluering. Det endelige mål med evalueringen er at bidrage til en vurdering af, om de mål, der er opstillet i forbindelse med satspuljebevillingen, opnås ved udgangen af projektperioden i 2008. Det vil blandt andet sige: Har frivilligcentrene fået det kvalitative løft, som er baggrunden for og ønsket med bevillingen? Er adgangen til det frivillige engagement blevet lettere? Er det lokale samspil blevet forbedret? Er der kommet nye aktiviteter, eller er der sket en anden prioritering af aktiviteterne?

Nærværende rapport omfatter teknisk set tredje og fjerde delrapport. Ifølge evalueringsplanen skal tredje delrapport omfatte en række kvalitative casestudier af udvalgte frivilligcentre mens fjerde delrapport skal omfatte en 'interessentvurdering' af frivilligcentrene. Disse to delrapporter er samlet og sammenskrevet i denne rapport. Evalueringen søger grundlæggende svar på to hovedspørgsmål: For det første hvordan arbejdet i frivilligcentrene er organiseret, hvilke opgaver der lægges vægt på og prioriteres, hvordan frivilligcentrene spiller sammen med kommunens socialpolitik og frivilligpolitik samt hvilken betydning udviklingspuljen har haft for frivilligcentrenes virksomhed. For det andet hvordan centrale aktører i frivilligcentrenes omverden vurderer og bedømmer centrenes arbejde og betydning. Dette belyses dels fra en kommunal vinkel, dels fra en foreningsvinkel.

Evalueringen gennemføres af Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation ved Aalborg Universitet. Ansvarlig for evalueringen er lektor Lars Skov Henriksen, der også har udarbejdet den foreliggende delrapport. Dog er kapitel 6 skrevet af cand.scient. soc. Stine Christensen i samarbejde med Lars Skov Henriksen.

En stor tak skal lyde til de frivilligcentre, kommuner og foreninger, der villigt stillede sig til rådighed for besøg, interview og samtaler. Også tak til Sussi Maack, FriSe, Bernhard Jensen, SUS, og Anna Jin Rolfgaard, Velfærdsministeriet, og for gode råd, ideer og kommentarer i forbindelse med udarbejdelsen af rapporten.

Aalborg, oktober 2008
Lars Skov Henriksen

2. UNDERSØGELSENS METODER

Den følgende evalueringsrapport bygger i hovedsagen på interviewmateriale, der er indsamlet i forbindelse med en besøgsrunde til en række udvalgte frivilligcentre i maj og juni måned 2008. Interviewene er suppleret med frivilligcentrenes egne materialer i form af eksempelvis evalueringsrapporter, nyhedsbreve, aktivitetsoversigter, tilgængelig korrespondance, hjemmesider mv.

I alt syv frivilligcentre blev udvalgt til interview og alle accepterede at medvirke. Centrene blev udvalgt ud fra en række kriterier, der skulle gøre det muligt at opnå indsigt i den variation af arbejdsmetoder og fokusområder, som karakteriserer feltet. Der blev således udvalgt både etablerede og nystartede centre; centre beliggende i storbyer og centre i tyndere befolkede områder; centre med et bredt fokus og centre med et mere snævert indsatsfokus; centre med særlige indsatsområder som fx integration og sundhedsfremme og centre uden sådanne; centre med en tæt integration i forhold til den lokale kommune og mere fritstående centre. Fem af stederne blev der foretaget interview med først repræsentanter for frivilligcentret, typisk den daglige leder eller lederen af udviklingsprojektet og i visse tilfælde suppleret med en bestyrelsesformand. Disse interview havde typisk en varighed på ca. to timer. Dernæst blev der foretaget interview med en repræsentant fra den samarbejdende kommune, typisk med en frivilligkoordinator eller leder af den forvaltning, som har ansvaret for frivilligområdet. Disse interview havde typisk en varighed på ca. en til halvanden time. Det sjette og syvende sted, nemlig Jammerbugt og Randers, blev der foretaget et fælles interview med ansatte i frivilligcentret og repræsentanter fra de respektive kommuner. Det skyldes, at disse to frivilligcentre er kommunale. Opdelingen mellem frivilligcenter og kommune giver derfor ikke samme mening.

Endelig blev der seks af stederne foretaget fokusgruppeinterview med 4 – 6 repræsentanter fra de lokale sociale foreninger og organisationer, som har kontakt med eller benytter frivilligcentret. Samtaler med foreningsrepræsentanter blev foretaget som fokusgruppeinterview, hvor brugen af og oplevelsen af frivilligcentrets arbejde var i centrum. Fokusgruppeinterviewene havde typisk en varighed

på ca. halvanden time. Fokusgruppedeltagerne blev kontaktet af den daglige leder af frivilligcentret men var udvalgt i samarbejde med mig med henblik på at sammensætte en gruppe, der repræsenterede forskellige typer af foreninger. I alt medvirkede repræsentanter fra 28 forskellige frivillige foreninger i fokusgruppeinterviewene. Det syvende sted, nemlig Randers, vurderede jeg, at interview med foreningsrepræsentanter ville være mindre relevant, idet der er tale om en helt nystartet center.

De steder, som blev besøgt var følgende:

- Frivilligcenter & Selvhjælp Odense samt Odense Kommune
- Guldborgsund Frivilligcenter samt Guldborgsund Kommune
- Frivilligcenter Hillerød samt Hillerød Kommune
- Frivillighuset i Jammerbugt, Jammerbugt Kommune
- NetværksCaféen, De Frivilliges Hus i Holstebro samt Holstebro Kommune
- Vindrosen, De Frivilliges Hus i Esbjerg samt Esbjerg Kommune
- Frivilligværket – de frivilliges servicecenter Randers, Randers Kommune

En samlet oversigt over informanterne fremgår af appendiks A.

De interviewguides, der blev benyttet som udgangspunkt for samtalerne, blev ca. en uge før besøget fremsendt til frivilligcentret og kommunen. Hver interviewguide blev tilpasset det enkelte frivilligcenters særlige profil ud fra tilgængeligt materiale (typisk hjemmesider samt det selvevalueringsmateriale, der var grundlaget for delrapport II (se Henriksen 2008)), og i det omfang informationer var tilgængelige, også kommunes politik på frivilligområdet. Interviewguides blev ikke fremsendt til foreningsrepræsentanterne på forhånd, idet der her var tale om en mindre detaljeret og mere generel samtale om brugen af frivilligcentret. Interesserede kan rekvirere eksempler på benyttede interviewguides hos undertegnede.

Alle interviews blev optaget på digitale lydfiler og senere gennemlyttet og sammenskrevet til et fyldigt notat for hvert enkelt interview. Det er disse noter, der ligger til grund for analysen. Særligt illustrative eller væsentlige passager i materialet blev transskriberet i sin fulde ordlyd. Det er disse interviewcitater, der benyttes i analysen som eksempler på informanternes holdninger, tilkendegivelser og vurderinger. For at gøre citaterne tilgængelige og forståelige, også på skrift, har jeg i visse

tilfælde indsat en klamme [...], der angiver, at der i citatet er indsat eller udeladt enkelte ord for at sikre, at citatet kan forstås også uden for den samtale-kontekst, hvori det er formuleret. Jeg er naturligvis alene ansvarlig for denne sproglige redaktion. For at sikre maksimal information fra den kvalitative analyse er alle interviewciter endvidere anonymiseret, sådan at det kun fremgår hvilken type respondent, der udtaler sig (fx frivilligcenterrepræsentant, forvaltningschef, socialudvalgsformand, foreningsrepræsentant). I visse af interviewciterne indgår mit spørgsmål til informanterne som en del af dialogen – det er i så fald markeret med et ”I” (for ”interviewer”). I andre citater supplerer flere respondenter hinanden – dette er i så fald markeret med ”R1” og ”R2” (for ”respondent 1” og ”respondent 2” henholdsvis).

Til grund for denne rapport ligger altså et omfattende kvalitativt datamateriale. Det enkelte frivilligcenters virke er forsøgt belyst ud fra såvel frivilligcentrets egne ansatte og ansvarlige, de centrale aktører i den samarbejdende kommune samt de foreninger, der benytter sig af frivilligcentrets ydelser.

I foreningernes vurdering af frivilligcentrenes arbejde kombineres det kvalitative materiale med oplysninger fra en spørgeskemaundersøgelse, som medarbejder ved ’Frivilligcentre & Selvhjælp Danmark’ (herefter FriSe), cand.scient.soc. Stine Christensen, gennemførte i 2007/2008 (Christensen 2008). Formålet med denne undersøgelse var at få indblik i hvilke foreninger, der benytter frivilligcentrene, samt hvad de benytter dem til. Fokus i undersøgelsen var aktiviteter og tilbud rettet mod de lokale frivillige sociale foreninger, der er den primære målgruppe for hovedparten af frivilligcentrene. Fra denne undersøgelse foreligger svar fra 644 frivillige foreninger, der vurderes at afspejle det lokale frivillige sociale organisationslandskab nogenlunde repræsentativt (for en nærmere diskussion af dette se kapitel 6). Til brug for nærværende rapport har Stine Christensen foretaget yderligere analyser af materialet, der afrapporteres i kapitel 6, som et supplement til de kvalitative fund. Undertegnede har fungeret som konsulent på såvel udarbejdelse af spørgsmål, tilrettelæggelse af dataindsamling samt dataanalyse. Undersøgelsen blev til på initiativ af landsforeningen ’Frivilligcentre & Selvhjælp Danmark’ (FriSe), der ønskede en dokumentation af frivilligcentrenes arbejde. På baggrund heraf var vurderingen, at det ville være dobbelt arbejde og en unødigt forstyrrelse af frivilligcentrene, hvis der også fra evaluators side blev fremsendt spørgeskemaer til foreningerne.

I de følgende kapitler præsenteres analyser, der bygger på ovenstående materialer, og som søger svar på denne delrapports to hovedspørgsmål: For det første hvordan arbejdet i frivilligcentrene er organiseret, hvilke opgaver der lægges vægt på og prioriteres, hvordan frivilligcentrene spiller sammen med kommunens socialpolitik og frivilligpolitik, samt hvilken betydning udviklingspuljen har haft for frivilligcentrene. For det andet hvordan centrale aktører i frivilligcentrenes omverden vurderer og bedømmer centrenes arbejde og betydning. Dette belyses dels fra en kommunal vinkel, dels fra en foreningsvinkel.

3. ORGANISATIONSMODELLER OG OPGAVER

Dette kapitel indledes med en kort oversigt over de fremherskende måder at organisere frivilligcentrene på. Herefter følger et afsnit om centrenes finansiering og ressourcesituation. Et kort afsnit om organiseringen af tildelingen af § 18-midler og endelig et lidt længere afsnit om samarbejdsaftaler og frivilligpolitikker.

Frivilligcentrenes organisering

Flertallet af de frivilligcentre, der indgår i denne rapports case-materiale, er fritstående og uafhængige organisationer, der er organiseret som en selvejende institution eller en forening med en selvstændig bestyrelse (Hillerød, Holstebro, Odense, Guldborgsund, Esbjerg). Et frivilligcenter (Jammerbugt) er indlejret som en del af den kommunale forvaltningsstruktur, men har også i dette tilfælde en bestyrelse med flertal af repræsentanter fra de frivillige foreninger bag sig. Modellen ligner derfor i praksis nærmere en selvejende institution med driftsaftale med kommunen. I Randers er der tale om et kommunalt frivilligcenter, der er ejet og drevet alene af kommunen og uden en bestyrelse eller lignende med frivillig repræsentation. Der er en tendens til, at nyetablerede frivilligcentre i større udstrækning er tættere på den kommunale forvaltning end de ældre centre med flere år på bagen.

Bestyrelsen – hvad enten det drejer sig om en forening eller en selvejende institution – vælges som regel på en årlig generalforsamling, hvor delegerede fra frivilligcentrets medlemskreds typisk har stemmeret. På denne måde sikres det, at bestyrelsen afspejler det lokale frivillige sociale foreningsliv, enten ved at der vælges repræsentanter fra forskellige foreningsområder (som fx i Esbjerg, hvor foreningerne er organiseret i følgende valggrupper: børn og unge, sygdom, handicap og førtidspension, ældre, væresteder, andre, etniske minoriteter, netværksgrupper) eller ved at bestyrelsesmedlemmerne vælges fra geografiske områder. Det sidste gælder især de steder, hvor frivilligcentret skal dække geografiske områder, der er lagt sammen eller ind under en kommune i forbindelse med kommunalreformen.

Flertallet af de frivilligcentre, jeg har besøgt, har de lokale frivillige foreninger på det sociale og sundhedsmæssige (og tilgrænsende) område som primær medlemskreds. Mange steder har frivilligcentrene en omfattende opbakning, idet de kan mønstre medlemstal fra ca. 40 og helt op til over 100 medlemsforeninger. Det svarer nogle steder til en medlemsandel på 70–80 pct. af de lokale foreninger på social- og sundhedsområdet. Medlemsforeningerne varierer fra lokalafdelinger af landsorganisationer til meget små lokale foreninger og sammenslutninger. Medlemsforeningerne dækker typisk et meget bredt spektrum af foreninger på det sociale og sundhedsmæssige område som fx Natteravnene, Børns Voksenvenner, Ventilen, Ordblindeforeningen, Hjernesagen, Scleroseforeningen, Gigtforeningen, Diabetesforeningen, SIND, Spastikerforeningen, Angstlinjen, LEV, Dansk Blindsamfund, Foreningen af førtidspensionister, Ældre Sagen, andre lokale pensionistforeninger, Ældre Hjælper Ældre, krisecentre, varместuer, genbrugsbutikker, Offerrådgivningen, Frelsens Hær, Kirkens Korshær, KFUMs Sociale Arbejde, Dansk Røde Kors, beboerforeninger, etniske foreninger, kulturelle venskabsforeninger, efterlønsforeninger, Foreningen Far, Depressionsforeningen, Autismeforeningen, Bedre Psykiatri, Børn og unge i sorg og mange, mange flere. At bladde igennem frivilligcentrenes medlemslister er en fantastisk guide til den mangfoldighed af foreninger og organiseringer, der findes lokalt. Antallet af medlemsforeninger og bredden i medlemskredsen må siges at dokumentere en betydelig lokal støtte til frivilligcentrenes arbejde.

Finansiering og ressourcesituation

Generelt er frivilligcentrene på nuværende tidspunkt meget afhængige af offentlig støtte og finansiering fra primært stat og kommuner. Typisk får frivilligcentrene mellem en kvart og halvdelen af deres finansiering fra den lokale § 18-pulje, mens resten af de kontante tilskud kommer fra statslige puljer, primært satspuljemidlerne og PUF-puljen til selvhjælpsdelen. Udviklingspuljen har – for de nystartede centre – typisk betydet, at man har kunnet ansætte en fuldtidsmedarbejder for disse midler. I de nye centre er det typisk den eneste fuldtidsansatte. Denne kombineres ofte med en fleksjobber eller lignende. I de etablerede centre har udviklingspuljen betydet, at man har kunnet ansætte en ekstra medarbejder på fuld tid. Denne varetager specifikke opgaver relateret til udviklingsprojektet – fx opbygning af lokale

satellitter eller mødesteder (Holstebro, Esbjerg), en særlig indsats i forhold til etniske foreninger (Odense, Holstebro, Esbjerg) eller opbygning af foreningsservice eller –netværk (Odense). Derudover indgår denne medarbejder på lige fod med andre ansatte, og dette har tilført ressourcer, som har muliggjort en mere rationel arbejdsdeling mellem de ansatte i frivilligcentret og en aflastning af den tidligere ofte eneste ansatte, der skulle tage sig af alt fra bordopstilling over konsulentbistand, personlige samtaler og IT til regnskabsføring og strategiudvikling. Mange af de ansatte beskriver en sådan 'blæksprutte-funktion' som stærkt belastende og også som uhensigtsmæssig, fordi der går meget tid med små praktiske gøremål. Her har udviklingspuljen altså bidraget til bedre arbejdsbetingelser, der faktisk har muliggjort, at frivilligcentret har kunnet fokusere på udviklingsarbejdet.

Flere af de nyetablerede centre, der er startet fra bunden med en medarbejder (Hillerød, Jammerbugt fx), oplever dog stadig en situation, hvor der er meget pres på en enkelt ansat, der ikke bare skal agere blæksprutte, men som også skal have multiple kompetencer:

”Det er virkelig mange ting, du skal vide noget om. Jamen vi læner os op ad en tradition og nogle erfaringer. På den anden side så får vi også lynhurtigt mange ambitioner, fordi vi vil det hele på ingen tid. Vi sammenligner os ikke med dem, der lige er kommet til.”
(Frivilligcenterrepr.)

Det er tydeligt, at de nyetablerede centre generelt orienterer sig i forhold til FriSe's mindstegrundlag og bedst praksis anbefalinger som den 'legitime organisationsopskrift', det vil sige som det et frivilligcenter bør indeholde og være. I modsætning hertil kan de etablerede frivilligcentres udvikling i højere grad beskrives som en slags 'knopskydning', hvor der over tid er føjet nye opgaver til (i takt med udvidede finansieringsmuligheder) og langsomt ændret prioriteringer (i takt med ændrede dagsordener og ændrede støttemuligheder og -betingelser). Det gør, at man skal være varsom med at sammenligne etablerede og nye frivilligcentres præstationer. De har meget forskellige udgangspunkter, og generelt kan man sige, at det tager tid at etablere det kendskab og den kontakt til den lokale frivillige sektor, der er forudsætningen for et velfungerende frivilligcenter.

De lønnede ressourcer suppleres i flere frivilligcentre med frivillige, der varetager mange forskellige opgaver lige fra at passe cafe og telefoner til at tage samtaler med borgere samt organisere selvhjælpsgrupper mv. Ældre og veletablerede fri-

villigcentre som Odense, Esbjerg og Holstebro har helt op til 15 og 20 frivillige, der kontinuerligt løser opgaver i huset. Det viser sig også, at de nyetablerede frivilligcentre (som fx Jammerbugt og Hillerød) hurtigt får engageret en (i udgangspunktet mindre) stab af frivillige til at løse praktiske opgaver i huset. De frivillige ressourcer udgør således et betydeligt tilskud til frivilligcentrenes drift. En af fordelene ved at organisere frivilligcentrene som fritstående og uafhængige organisationer er, at dette lettere lader sig gøre end i en kommunal organisation.

De fleste frivilligcentre modtager også indirekte støtte og support fra hjemkommunen. Det er fx almindeligt, at kommunen betaler frivilligcentrets husleje. Mange frivilligcentre har endvidere en form for driftsaftale med kommunen (Hillerød, Guldborgsund fx), hvor man fx kan trække på regnskabsafdelingen til revidering af regnskaber eller en IT-afdeling til support i forbindelse med hjemmesider eller lignende.

I udgangspunktet ser det ud til, at de indlejrede frivilligcentre lettere kan høste nogle af de fordele, der kan være forbundet med at være en del af en ressourcestærk kommunal organisation. Det gælder ikke kun teknisk og økonomisk support, det gælder også nærheden til faglige miljøer og ressourcepersoner, som kan trækkes ind i projektsamarbejder og lignende. Dette bliver blandt andet trukket frem som et argument for at etablere et frivilligcenter i kommunalt regi:

”Det var ret vigtigt, at det blev til noget. At det fik et godt fundament. Hvis det blev funderet på kommunen, kunne man levere noget ’manpower’.”
(Socialudvalgsformand)

Ulemperne kan måske være en mindre fleksibel administration, og at man mister ’armslængdeprincippet’, der kan være en forudsætning for at fungere som talerør og repræsentant for den frivillige verden over for kommunerne og mere generelt det offentlige. En af frivilligcentrenes styrker er, at de ikke opfattes som en offentlig organisation men netop som en integreret del af den frivillige sektor. Dette er naturligvis alt andet lige vanskeligere for de indlejrede frivilligcentre, der formelt er kommunale. Vurderet ud fra de cases, jeg har kendskab til, ser det dog ud til, at det i praksis kan lykkes at være kommunalt ejet og alligevel ikke blive opfattet som kommunen. Blandt andet ved fysisk at placere frivilligcentrene i ”neutrale” lokaler, der ikke identificeres med kommunen, og ved at frivilligcentrene har deres eget

logo frem for kommunens, sådan at der ”*ikke står kommunen ret mange steder*”, som en kommunal repræsentant udtrykte det.

Frivilligcentrenes formelle ’ejerskabsforhold’ kan altså gå fra helt fritstående og uafhængige organisationer til rene kommunale organisationer og med en hel del blandingsformer der imellem. Uanset den formelle ejer-struktur er frivilligcentrene organisationer, der bygger bro og trækker på ressourcer fra både den offentlige og den frivillige sektor – og i enkelte tilfælde også den private, kommercielle sektor men dette er mindre udbredt (selv om ambitionerne om at udbygge dette eksisterer). De er således ’hybride’ organisationer, der kombinerer elementer, fx økonomiske, menneskelige, politiske og administrative ressourcer, som ikke normalt forbindes med hinanden inden for den samme organisation (Evers 2008:279). Dette gælder uanset ejerskabsforholdene. For de fritstående frivilligcentre gælder det således, at de skal etablere forbindelser og tiltrække ressourcer og opbakning fra både de frivillige foreninger og mere bredt det civile samfund og samtidig fra de offentlige politiske og administrative organer. For de kommunale frivilligcentre gælder det omvendt, at de fra deres indlejrede position i de politiske og administrative strukturer skal bygge bro til de civile strukturer og frivillige foreninger og deres ressourcer. Hybride organisationer kombinerer altså forskellige typer af *ressourcer* fra forskellige kilder. De kombinerer også forskellige *styringsmekanismer*, idet de til dels (og i varierende omfang) er underlagt de hierarkiske styringsprincipper, der gælder i en kommunal sammenhæng, samtidig med at de via dialog med foreninger og initiativtagere forsøger at skabe mere slagkraftige, kollektive organisationer blandt de frivillige foreninger, blandt andet med henblik på at få indflydelse på det politiske system og dets beslutninger. Endelig kan frivilligcentrene forfølge og kombinere forskellige *mål* som fx bedre og bredere servicetilbud til borgerne (noget kommunen og borgerne er interesseret i) og varetagelse af foreningernes interesser overfor det offentlige (noget foreningerne er interesseret i).

Frivilligcentrene agerer altså i et landskab med mange aktører og med mange forskellige interesser, mål og værdier. Den kontinuerlige dialog mellem de forskellige interessenter er således vigtig, og det forekommer væsentligt, at en del af den kompleksitet, der findes på dette felt, forsøges reduceret ved at formalisere dialogen og samspillet ved at formulere frivilligpolitikker, nedsætte frivilligråd og oprette positioner (fx kommunalt ansatte konsulenter og/eller kontaktpersoner), der er ansvarlige for denne dialog og har kompetencer til at følge op på den (mere om denne problemstilling følger i kapitel 2).

Organisering af tildeling af § 18 og frivilligcentrenes rolle heri

En særlig problemstilling knytter sig til den måde, tildelingen af § 18¹ er organiseret på i de forskellige kommuner og den rolle, som frivilligcentrene spiller heri. Der er her store variationer, som har forskellige konsekvenser for den rolle, frivilligcentrene spiller og den indflydelse, som det lokale foreningsliv har på tildelingen af disse midler.

Én model er, at et politisk udvalg (typisk social- og sundhedsudvalget eller lignende) træffer afgørelse på baggrund af indstilling fra enten et embedsmandsudvalg eller et sekretariat i forvaltningen med det frivillige sociale arbejde som ansvarsområde (Esbjerg, Guldborgsund, Odense). I denne model har frivilligcentret kun en konsultativ rolle, idet frivilligcentret kan blive spurgt om forskellige forhold i foreningerne i forbindelse med behandlingen af de indkomne ansøgninger.

En anden model, som ikke er så udbredt, men som repræsenterer en modpol til den første model, er, at frivilligcentret enten som administrativt organ laver indstillingen til det politiske udvalg (Randers), eller at frivilligcentrets bestyrelse laver indstillingen (Jammerbugt). I denne model har frivilligcentret i samarbejde med de frivillige foreninger en administrativ rolle og relativ stor indflydelse på tildelingen af § 18-midler.

En mellemform findes i en del kommuner, hvor et tildelingsudvalg (§ 17 stk. 4-udvalg) eller et frivillighedsråd med både kommunale og frivillige repræsentanter (Holstebro, Hillerød) laver indstillingen til det politiske udvalg. Frivilligcentret har i visse tilfælde, men ikke nødvendigvis, en rolle i forbindelse med tildelingsudvalget, fx ved at frivilligcentrets bestyrelse er sikret en plads i tildelingsudvalget. I en sådan model må frivilligcentrets rolle også siges at være konsultativ, mens foreningslivet har indflydelse på indstillingen og dermed indirekte på beslutningen om tildeling af § 18-midler.

Der er forskellige holdninger til organiseringen af tildelingen af § 18-midlerne. Det mest udbredte synspunkt er, at frivilligcentret skal være varsom med ikke at komme for tæt på de egentlige indstillinger og beslutninger omkring tildeling af midler, fordi frivilligcentret i så fald kan komme i en uheldig dobbeltrolle, hvor man både skal rådgive de lokale foreninger i forhold til projekter og ansøgninger og

¹ § 18-midler er et bloktilskudsafhængigt beløb, som kommunerne er forpligtet til at afsætte årligt til støtte for det frivillige sociale arbejde, jf. § 18 i Lov om social service.

samtidig være med til at træffe beslutning om de samme ansøgningers videre skæbne. Det kan give grobund for konflikter i forhold til foreningslivet, fordi frivilligcentret kan blive opfattet som part i sagen. Vurderingen er således, at frivilligcentrene har bedre muligheder for at vinde opbakning og legitimitet blandt foreningerne, hvis de holder sig neutral i forhold til tildeling af midler.

Derudover findes blandt kommunalpolitikere og embedsmænd det argument, at tildeling af § 18-midler er en politisk opgave, hvorfor det bør være folkevalgte, der tager ansvaret i stedet for skyde det over på foreningsrepræsentanter:

”Man skal passe på med ikke at tage de frivillige som gidsler. I det øjeblik, vi havde to eller fire fra frivillighedsområdet, der var med og vurderede de midler, så var det jo let for os som politikere at sige: ’Det må du snakke med dem om’. Der synes jeg, det er politikernes ansvar. Det kan vi ikke lægge over på de andre.”
(Socialudvalgsformand)

Andre peger på, at man skal være påpasselig med ikke at fastholde de eksisterende interessestrukturer, i og med at der efter kommunalreformen er kommet mange flere foreninger til og også mange flere forskellige foreninger (primært fra områder som kommunerne tidligere ikke havde ansvar for – som fx handicap, psykiatri, sygdom og sundhedsfremme). En embedsmand siger således om en tænkt situation, hvor repræsentanter for frivillige foreninger skulle have ansvaret for tildelingen:

”Hvem finder man til det, som ikke på en eller anden måde har interesser i det? Får man så nogen, der sidder og dominerer og som får overvægt? [...] Jeg synes det er en svær opgave at sætte folk på, hvis man oplever, der ikke er nok penge.”
(Kommunal embedsmand)

Det modsatte argument knytter sig til muligheden for at træffe bedre beslutninger på et mere oplyst grundlag, hvis frivilligcentret spiller en rolle, fordi man her har et overblik og indsigt i de lokale foreninger, som den kommunale forvaltning eller repræsentanter for foreningerne slet ikke har. Argumentet lyder med andre ord, at tildelingen risikerer at blive for tilfældig eller afhængig af personkendskab eller lokale netværk, hvis ikke frivilligcentret er med til at kvalitetssikre beslutningsprocessen:

”Vi har valgt at placere administrationen af § 18 i det her frivilligcenter, og det giver faktisk en god kontakt til de frivillige systemer og masser af dialog. Umiddelbart er det nemmere i stedet for at lægge det ud til en selvejende institution.”
(Forvaltningschef)

Det er bemærkelsesværdigt, at dette argument først og fremmest dukker op i de frivilligcentre, der er indlejret i de kommunale strukturer. Her finder man i højere grad styringsambitioner, hvor frivilligcentret tiltænkes en strategisk rolle i udvælgelsen af de projekter og foreninger, der skal støttes:

”Der er noget andet jordnært praktisk. Hvis nu nogen kommer og siger: ’Vi har en god ide’. Hvis vi nu har et godt kendskab til det, der foregår, så kan vi jo koble helt praktisk. Jo bedre vores kendskab er, jo mere kan vi generere af den slags. I stedet for at det bliver til en skriftlig ansøgning nede ved kommunen, så kan vi sige: ’Gå du hen og snak med dem, det kunne være, I kunne finde ud af at gå sammen’. Og så kan vi nogle gange være frække nok til at sige, at så lægger vi to ansøgninger sammen. [...] Det kræver nemlig overblik at kunne gøre det.”
(Forvaltningschef)

I interviewmaterialet er der kun få eksempler på lokale konflikter, der udspringer af tildelingen af § 18-midler. De fleste steder rapporterer man da også om, at der ikke er noget voldsomt pres på midlerne. Det er med andre ord ikke sådan, at der søges om mange flere penge, end der findes til uddeling. Man kan imidlertid forestille sig, at dette vil ændre sig i takt med, at § 18-midlerne bliver mere kendte i de nye kommuner og i takt med, at flere foreninger (blandt andet takket være frivilligcentrenes oplysningsarbejde) bliver opmærksomme på dem. Hvis konkurrencen om midlerne bliver mere intens, så vil konflikterne alt andet lige også blive mere sandsynlige. I en sådan situation må det vurderes at være en fordel (for såvel foreninger som frivilligcentre og kommuner), hvis frivilligcentrene forholder sig neutrale og uddelingen reelt er et politisk ansvar.

En anden problemstilling knytter sig til det forhold, at mange kommuner har valgt at finansiere en del af frivilligcentret gennem en § 18-bevilling. Frivilligcentrene er selv opmærksomme på den potentielle konflikt, der kan ligge i dette i relation til de lokale foreninger, hvis frivilligcentrets andel af § 18-midlerne bliver for stor eller opleves som ude af proportioner. Nogle frivilligcentre nævner dette

som et problem i relation til den usikre finansiering for 2009, fordi de nødvendig vil belaste de lokale § 18-midler i større omfang ved at søge ekstrabevillinger:

*”Hvis vi snupper halvdelen af kassen, kan vi ligeså godt lukke ...
så mister vi opbakning og legitimitet.”
(Frivilligcenterrepr.)*

Det er en reel – i det mindste principiel - problemstilling, at frivilligcentrene kan opleves som værende i konkurrence med de lokale foreninger, som de samtidig skal rådgive – blandt andet om ansøgninger til de lokale § 18-puljer. Som ovenstående citat antyder, så bør en fremtidig finansieringsstruktur derfor sikre, at frivilligcentrene ikke gør større indhug i § 18-midlerne, end at de til stadighed har opbakning og legitimitet fra foreningerne.

Ingen af frivilligcentrene (og heller ikke kommunerne) nævner, at dette i praksis har givet anledning til skepsis, modstand eller konflikt. Der er kun antydninger af, at den andel, frivilligcentrene modtager, ikke må blive større, end den er på nuværende tidspunkt. Med den generelt pressede finansieringssituation, som mange kommuner ved dette efterårs (2008) budgetforhandlinger befinder sig i, kan man imidlertid ikke afvise, at nogle kommuner kunne være fristet til at øge frivilligcentrets andel af § 18-midlerne for fortsat at finde penge til driften af et frivilligcenter.

Samarbejdsaftaler, partnerskaber og frivilligpolitik

Alle frivilligcentre, jeg har talt med, har en samarbejdsaftale eller lignende med den lokale kommune. Ofte er aftalen indskrevet i en frivilligpolitik, hvor frivilligcentrets mission og opgaver er nævnt. Såvel frivilligcentre som kommuner lægger vægt på denne skriftlige kontrakt. Det er der flere grunde til. For det første er den med til at afstemme forventningerne mellem frivilligcentret og de lokale foreninger på den ene side og kommunen på den anden. For det andet er det med til at binde parterne til hinanden i en form for gensidig kontrakt, der af frivilligcentrene og foreningerne opleves som en anerkendelse af deres arbejde. For det tredje udgør frivilligpolitikken en konkretisering af samarbejdet og de gensidige forventninger, som der kan henvises til, hvis der opstår uenigheder om politikker eller prioriteringer. Det opleves som en form for tryghed af frivilligcentrene, at man har dette stykke papir at henvise til. Man kan sammenfatte frivilligpolitikkenes funktioner i følgende tre lidt

overordnede og abstrakte punkter: For det første har frivilligpolitikken en regulerende eller retningsgivende funktion, idet spillereglerne for samspillet mellem det offentlige og de frivillige foreninger fastlægges. For det andet kan frivilligpolitikken fungere som et prioriteringsinstrument, idet kriterier for tildeling af materielle (penge, lokaler mv.) og ikke-materielle (konsulentbistand, kontaktpersoner mv.) ressourcer kan fastlægges – og løbende revideres. For det tredje har frivilligpolitikken en symbolsk funktion, idet den markerer en anerkendelse af det frivillige sociale arbejde.

De fleste steder er frivilligpolitikken blevet til i en dialog mellem de frivillige foreninger og kommunen, hvor frivilligcentrene mange steder har været en drivende kraft i denne proces. Typisk har der været indkaldt til indledende stormøde med foreningerne, hvorefter der er nedsat arbejdsgrupper, der har fremkommet med forslag, der løbende er blevet diskuteret og revideret fx i en styregruppe. Processen har mange steder strakt sig over det meste af et år til halvandet, før den endelige politiske godkendelse i byrådet. Enkelte steder har kommunen været den drivende kraft, og foreningerne og frivilligcentret har i højere grad oplevet sig selv som en høringspart. Det gælder fx i Odense, hvor lederen af frivilligcentret dog igennem flere år har presset på for at få kommunen til at tage sagen på dagsordenen. Det endelige initiativ kom imidlertid fra kommunen selv, ligesom udkastet til formulering af en frivilligpolitik kom fra kommunen selv.

I forlængelse af frivilligpolitikkerne er der flere steder etableret frivilligråd, samarbejdsforum eller lignende (Odense og Holstebro fx), der fungerer som et forum for dialog mellem kommunen og den lokale frivillige sektor. Et sådant forum kan typisk have medlemmer fra forskellige repræsentationsområder af den frivillige sektor (som børn og unge, ældre, handicappede, patientforeninger, etniske foreninger og lignende) på den ene side og politiske repræsentanter på den anden. Desuden sidder der typisk en kommunal embedsmand (frivilligkonsulent eller lignende) samt lederen af frivilligcentret. Opgaverne består typisk i at være et formelt forum for dialog, der kan tage principielle spørgsmål op til debat, der kan udvikle den lokale frivillighedspolitik samt rammerne og retningslinjerne for samspillet mellem kommunen og de frivillige foreninger. I Holstebro har frivillighedsrådet også den opgave at indstille fordelingen af § 18-midlerne. Hvis der ikke er nedsat et frivillighedsråd eller lignende, har man nogle steder (fx i Esbjerg) valgt at afholde et årligt dialogmøde mellem kommunens socialudvalg og de lokale foreninger.

Selv om man kan sige, at der er et element af 'symbolpolitik' over mange af de nedskrevne frivilligpolitikker med relativt løse formuleringer og mange hensigts-erklæringer, så er det opløftende set fra den frivillige sektors side, at kommunerne på denne måde anerkender det frivillige sociale arbejde og også i mange tilfælde sætter handling bag ordene. Frivilligcentrene er ret entydige i deres positive vurdering af betydningen af dette instrument:

"Det er lidt en måde at holde politikerne fast på. Det er vigtigt at have. [...] Er nogen i tvivl, kan man kigge efter, nå ja, det står jo her."

(Frivilligcenterrepr.)

"Det var vigtigt at få lavet et papir, der forpligter politisk og forpligter foreningerne til et samarbejde. Det skaber mere fokus og interesse. [...] Det er også rart nok at kunne bruge over for de nye kommuner, der er kommet ind. Og også de nye politikere. [...] Der er meget politisk fokus på frivilligt socialt arbejde, og det var der måske ikke kommet, hvis man ikke havde sat sig ned og formuleret en frivillighedspolitik. [...] Især nu hvor der er økonomisk lavvande, så er det et af de steder, man kunne spare, så det er virkelig vigtigt, at den er der."

(Frivilligcenterrepr.)

"Frivilligpolitikken kan definere klare rammer for samarbejdet og indgangene til kommunen. Det er vigtigt, at det er en politik, som man føler ejerskab til i kommunen."

(Frivilligcenterrepr.)

"De [kommunen] har svært ved at komme uden om os nu, fordi vi er så mange, og vi har frivilligpolitikken. Den er alfa og omega. Det er det eneste dokument, vi kan hive frem, det står her, og det må I [kommunen] efterleve, og hvis I ikke gør det, hvad vil I så gøre? Det har gjort det meget nemmere at have en rolle i det [politiske] spil."

(Frivilligcenterrepr.)

Frivilligpolitikker er det mest tydelige eksempel på, at kommunerne – i hvert fald vurderet ud fra det materiale, der er indsamlet til denne delrapport - generelt forekommer at være velvilligt indstillet overfor de lokale sociale foreninger og frivilligcentrene. Dette understøttes af, at de repræsentanter fra kommunerne, jeg har interviewet, ikke udtrykker skepsis eller ser ulemper i forhold til frivilligcentrene og det lokale foreningsliv. (Se kapitel 4).

Udover frivilligpolitikken indgår frivilligcentrene i flere konkrete samarbejdsflader med kommunerne. Det kan fx være i relation til sundhedsfremme og forebyggelsesinitiativer – i Jammerbugt har frivilligcentret fx hjulpet kommunen med etablering af en patientuddannelse. Det kan være i relation til etniske minoriteter og deres foreninger, hvor frivilligcentret fx kan indgå i tæt samspil med kommunens integrationskonsulent (Esbjerg) eller indgå i konkrete samarbejdsprojekter om særlige målgrupper som ældre etniske minoriteter eller grønlændere. Eller i relation til aktiverende tiltag for de svageste grupper uden for arbejdsmarkedet (matchgruppe 4 og 5) som i Holstebro, hvor frivilligcentret hjælper kommunens sagsbehandlere med at finde aktiveringstilbud (ofte i frivilligt regi) til kontanthjælpsmodtagere. I Guldborgsund har frivilligcentret hjulpet kommunen med at finde frivillige til ældremotion på plejehjem. Og i Hillerød har frivilligcentret på kommunens opfordring søgt at etablere netværksgrupper for unge mødre og fædre.

I nogle tilfælde foregår dette som en projektbevilling, hvor frivilligcentret som entreprenør modtager en ekstra pose penge for at løse en specifik opgave. I andre tilfælde indgår det som en del af det løbende samarbejde. I de fleste tilfælde forløber dette uproblematisk, men set fra frivilligcentrenes side er dette en balance, der handler om at bevare sin uafhængighed og ikke i for høj grad blive opfattet som et sted, hvor kommunen kan henvende sig for at få tilført frivillige ressourcer til løsning af specifikke opgaver: *"Skal kommunen kunne bestille en selvhjælpsgruppe, eksempelvis?"*, som en centerleder formulerede det. Man ønsker ikke at blive en officiel arbejdsformidling for frivillig arbejdskraft, som der kan kalkuleres med. For meget af den slags vil også betyde, at mange initiativer ikke vil gro nede fra men vil være bestemt oven fra. I så fald vil frivilligcentrene ikke styrke det civile samfund, men alene den frivillige 'arbejdsstyrke'.

Hovedindtrykket er altså, at frivilligcentrene i langt de fleste tilfælde indgår i positive og velfungerende politiske og praktiske samspil med kommunerne, og det er de færreste steder, der opleves modsætninger mellem kommune og frivilligcenter. Velviljen viser sig ikke kun i mundtlig opbakning og støtte til frivilligcentrene, men også i konkrete handlinger og beslutninger som fx formulering af frivilligpolitik, nedsættelse af frivilligråd, ansættelse af medarbejdere som frivilligkonsulenter eller kontaktpersoner til foreningerne, direkte økonomisk støtte og indirekte støtte.

Der er dog også eksempler på, at de gode intentioner ikke altid omsættes i de handlinger, som frivilligcentret eller de frivillige foreninger var stillet i udsigt. Frivilligcentrene kan også blive fanget i politiske spil, hvor de har minimal indflydelse,

hvor de politiske beslutninger trækker ud, og hvor foreningerne efterlades desillusionerede. Frivilligt socialt arbejde er ikke kommunal 'storpolitik', og frivilligcentrene har sjældent en position, hvor de kan påvirke beslutningsprocessen, hvis tungere politiske interesser pludselig kommer på banen. På den måde er frivilligcentrene stadig afhængig af de gode viljer, og generelt kan de ikke tillade sig at kritisere kommunerne for hårdt, fordi de i stor udstrækning er afhængig af den positive dialog og konkrete støtte. Som en siger:

"Foreningerne er afhængige af kommunens interesser. Vi kan ikke kritisere det sønder og sammen. Vi skal forhandle med dem. Vi er bundet til dialogen. Vi kan ikke sige, nu er det nok. Man saver ikke den gren over, man sidder på. Hvis vi kun var foreningernes talerør, så havde vi gjort det. Men det er vi ikke kun."
(Frivilligcenterrepr.)

Selv om frivilligcentrene principielt og i mange tilfælde også reelt fungerer som 'talerør' eller 'advokat' for de lokale foreninger, så er kritik ikke omkostningsfri, og loyaliteten i forhold til det kommunale bagland må i visse tilfælde strækkes længere, end man har lyst til. Man er ikke kun foreningernes talerør, som det udtrykkes i citatet. Frivilligcentrene er en 'hybrid', der må forene modsatrettede interesser og synspunkter (jf. tdl.) og agere strategisk i forhold til en sådan mellemposition.

Det eneste reelle 'magtmiddel', frivilligcentrene råder over eller har adgang til, er den vælgerbase, som foreningerne repræsenterer. Hvis frivilligcentrene er organiseret som en medlemsorganisation, så er det klart, at de kan repræsentere et ganske stort antal vælgere – og dermed potentielle stemmer. Det, kombineret med at frivilligt socialt arbejde rummer mange positive historier om hjælp, omsorg og støtte til udsatte grupper, der relativt nemt kan kommunikeres i pressen, giver trods alt frivilligcentrene, og de foreninger de repræsenterer, en vis form for indflydelse og position:

"Jeg tror ikke man kan holde til politisk at neddrole det her område". [...] "Der er mange stemmer i det. Der er xx medlemsorganisationer. Og de har rigtig, rigtig mange medlemmer. Alene medlemsskaren er et politisk incitament."
(Forvaltningschef)

Frivilligcentrenes opgaveorientering

Dette afsnit belyser frivilligcentrenes opgaveorientering i forhold til tre dimensioner, som interviewene har afdækket, er af særlig betydning. Den første dimension går på, hvor bredt eller snævert frivilligcentrene er orienteret i forhold sektorerområder og dermed også i forhold til de lokale foreninger. Den anden dimension går på frivilligcentrenes orientering mod geografiske yderområder i forhold til et eller flere bycentre. Den tredje dimension går på orienteringen mod den enkelte bruger og/eller frivillige i forhold til orienteringen mod foreninger.

Bredde versus dybde

Hovedindtrykket er, at frivilligcentrene primært er rettet mod social- og sundhedsområdet. Dette fremgår tydeligt af mange frivilligcentres medlemsoversigter samt aktivitetskataloger og af den sammensætning, som bestyrelserne har rundt omkring. Det fremgår endvidere tydeligt af de frivilligpolitikker, som er formuleret mange steder. Hovedparten af disse er formuleret og godkendt i regi af de lokale social- og/eller sundhedspolitiske udvalg (eller borgerudvalg), og i mange nævnes det eksplicit, at der er tale om en frivillighedspolitik for det frivillige sociale arbejde, som det blandt andet fremgår af følgende uddrag:

”Frivilligpolitikken markerer, at Esbjerg Kommune anser det frivillige sociale arbejde for et værdifuldt supplement til den offentlige indsats på det sociale område.”

(Frivillighedspolitik i Esbjerg Kommune, s. 3)

”Frivillighedspolitikken er således et signal om og en anerkendelse af, at det frivillige sociale arbejde bidrager til udviklingen af den lokale velfærd.”

(Frivillighedspolitik for det frivillige sociale arbejde, Guldborgsund Kommune, s. 1)

”Frivillighedspolitikken for Holstebro Kommune fastsætter mål og retningslinjer for samspillet mellem det frivillige sociale arbejde og kommunen.”

(Frivillighedspolitik for Holstebro Kommune, s. 1)

”Baggrunden for frivillighedspolitikken var et ønske fra Odense Byråd om en overordnet og fælles politik for det frivillige sociale arbejde.”
(Frivillighedspolitik for det frivillige sociale arbejde i Odense Kommune, s. 3)

Det er hovedsageligt for så vidt angår de etniske foreninger (venskabsforeninger og kulturelle foreninger), at frivilligcentre rækker ind mod kulturområdet, og det er kun for så vidt angår visse samarbejdsprojekter på forebyggelses- og sundhedsfremmeområdet, at de rækker ind mod idræts- og fritidsområdet. Flere ledere af frivilligcentre understreger da også denne fokuserede opgaveorientering i interviewene.

Kun Hillerød har en decideret bred tilgang til foreningslivet, hvor også idrætten tænkes med ind som en mulig samarbejdspartner. Det har til dels noget at gøre med, at frivilligcentret i denne kommune refererer til både social- og sundhedsforvaltningen samt kultur- og fritidsforvaltningen, hvorimod man de fleste andre steder som nævnt alene refererer til en social- og/eller sundhedsforvaltning. Tilgangen i Hillerød er således lidt anderledes, idet man her har inddraget idrættens organisationer i diskussionerne om, hvordan et frivilligcenter udnyttes. Her har man fx diskuteret, om idrætten kunne medinddrages i tilbud til grupper, som normalt har vanskeligt ved at finde ind i ordinære idrætstilbud (det kunne dreje sig om svømning eller ridning for handicappede, lektiehjælp før fodboldtræning, idræt for sindslidende osv.). Man kan forestille sig mange sådanne eksempler, og i Hillerød er opfattelsen, at idrættens organisationer har en interesse i at få anerkendelse af, at man reelt laver meget socialt arbejde, og at der er større muligheder for at lave samarbejde på tværs, end man ofte forestiller sig. Det er klart, at der på forebyggelses- og sundhedsfremmeområdet ligeledes kan tænkes mange mulige samarbejder omkring idræt, motion, kost og bevægelse, hvor idrætsforeningerne kan inddrages i tilbuddene. De frivilligcentre, der har nær tilknytning til et sundhedscenter - enten organisatorisk eller gennem lokalfællesskab - (Jammerbugt, Randers, Holstebro blandt andre) tænker allerede i disse baner, men de foreninger, der samarbejdes med, er i højere grad patient- og interesseorganisationer end idrætsforeningerne. Motion for overvægtige, patientuddannelse, selvhjælpsgrupper er eksempler på sådanne aktiviteter.

Selv om der således kan tænkes mere bredde ind i frivilligcentrenes opgaveorientering, så går de fleste eksempler primært på at udvide kredsen af foreninger, man samarbejder med. Hovedsigtet er stadig, hvordan man via samspil med de frivillige foreninger understøtter og udvikler aktiviteter til gavn for den lokale social- og sundhedspolitiske indsats. I det omfang der samarbejdes med idræts- eller kulturforeninger, så er det altså stadig med henblik på at realisere social- og sundhedspolitiske målsætninger (se også Dugstad og Lorentzen 2008:83).

De danske frivilligcentre har i denne sammenhæng en væsentlig mere fokuseret tilgang end fx de norske 'frivilligsentraler', der i en nylig Stortingmelding (nr. 39, 2006-2007) benævnes 'nærmiljøsentraler'. Ved dette forstår man (idealtypisk) en koordinerende instans, der arbejder 'sektorovergribende', det vil sige:

"... et virke som foregår på tvers av forvaltningens sektorer (som helse/sosial, kultur, idrett, fritid, miljø, utdanning med mer). En sektorovergripende sentral vil bevege sig på tvers av ulike felt, eller formidle kontakt mellom frivillige og/eller offentlige aktører i ulike sfærer."
(Dugstad og Lorentzen 2008:52)

Set fra et evalueringssynspunkt, der har frivilligcentrenes præstationer som en central problemstilling, forekommer den mere fokuserede tilgang at rumme visse fordele. For det første har frivilligcentrene, som tidligere vist, begrænsede ressourcer. En fokuseret tilgang giver tydeligere retningsanvisninger for centrenes arbejde, hvilket gør det nemmere for de ansatte og frivillige at prioritere arbejdsindsatsen og samarbejdet med foreninger og kommuner. Hvis man har som mål at samarbejde med alle og forsøger at favne hele det civile samfund, så risikerer man at kunne gøre meget lidt mange steder. Der vil være alt for mange muligheder at arbejde på, og man vil fortabe sig i alt for mange forskellige aktiviteter. For det andet gør en fokuseret tilgang det nemmere for omgivelserne at afkode, hvad frivilligcentret er for en størrelse. Noget man ikke skal undervurdere betydningen af, når det kommer til at vinde legitimitet, opbakning og støtte i omgivelserne. Støtten – specielt den finansielle - vil meget ofte (og sandsynligvis i stigende grad) afhænge af, at man er i stand til at overbevise om, at man leverer noget for pengene. I en oversigtsartikel, der belyser frivilligcentrenes virksomhed i flere lande, peges der blandt andet på, at det ofte er et problem, at frivilligcentrene er ufokuserede i deres indsats, og at det ... *"often not [is] clear what the volunteer centres exactly do and how effective they are"* (Hoorn, Bos, Meijs, Brudney 2005:18). I denne sammen-

hæng forekommer de danske frivilligcentre at stå i en relativt god position, fordi de i løbet af udviklingspuljens periode er blevet stadig mere tydelige i forhold til, hvad der er deres fokus og kerneopgaver. Nogle vil muligvis mene, at risikoen er, at frivilligcentrene mister deres lokale særpræg og bliver for ens. Det skal ikke afvises, at der forekommer sådanne homogeniserende tendenser. Her overser man imidlertid en tredje fordel, nemlig at en tydeligere fokus medfører, at der ikke opstår alt for forskellige forventninger fra stat, kommuner og lokale foreninger. Det fremgår af den norske rapport ”Alle til lags” (Dugstad og Lorentzen 2008:80), at de norske frivilligsentraler i betydeligt omfang oplever modstridende forventninger til, hvad centralerne skal fokusere på. Mens de statslige udmeldinger går i retning af at udvikle frivilligsentralerne som koordinerende instanser for hele den lokale frivilligsektor (med andre ord fungere sektorovergribende), så forventer mange kommuner konkrete sociale hjælpetjenester fra de frivillige. Med andre ord: jo højere grad af konsensus om hvad et frivilligcenter er, jo mindre er krydspresset, og jo nemmere bliver det at leve op til forventningerne, hvorved også handlefriheden og –kapaciteten inden for virkefeltet øges.

Ulempen ved et mere snævert fokus kan være, at det bliver vanskeligere at løse opgaver på tværs af sektorer – fx integrationsopgaver, der skal løses på tværs af kultur- og socialområdet. Specielt i store kommuner med meget specialiserede og komplekse organisationer kan det være et problem.

Central versus decentral orientering

For hovedparten af de frivilligcentre, jeg har besøgt, er det væsentligt at komme helt ud i lokalområderne – det gælder især der, hvor kommunalreformen har gjort kommunen meget udstrakt som i Jammerbugt, Holstebro, Guldborgsund og Esbjerg kommuner. Alle steder er det en prioritet at undgå at centralisere aktiviteterne. Tingene skal foregå og fungere ude i lokalområderne og ude i foreningerne. En del af dette er særligt fremtrædende i de nyoprettede frivilligcentre i de nye storkommuner, hvor det har været vigtigt, at det nye frivilligcenter ikke kun blev et mødested for foreningerne i de gamle bycentre (Nykøbing Falster for Guldborgsund Kommunes vedkommende og Åbybro for Jammerbugt Kommunes vedkommende) men for hele den nye storkommune. Det at frivilligcentret opstod samtidigt med kommunalreformen betød nemlig, at en vigtig dagsorden var, at centret skulle blive et mødested for foreningerne i hele den nye storkommune. Dette er særlig

tydeligt i Guldborgsund, hvor foreningerne var nervøse for, at de skulle rejse til Nykøbing Falster, hvis de skulle fortsætte. Derfor har det været vigtigt at etablere lokale satellitter for at imødekomme lokalområdernes ønsker og behov. Behovet for satellitter varierer dog med kommunernes størrelse. Kommuner med en betydelig geografisk udstrækning har et stort behov for at komme ud i alle hjørner, mens det samme ikke er tilfældet i fx Odense eller Hillerød, hvor kommunerne enten ikke er vokset eller kun er det i beskednen grad. Satellitter eller lokale arbejdsstationer kan have varierende åbningstider (alt fra en gang om ugen til hver formiddag) men fælles er, at de er bemandet med lokale frivillige støttet af personale fra frivilligcentret, og at stederne kan fungere som møde- og aktivitetssteder samt have kontor og IT-faciliteter, så foreningerne kan kommunikere, annoncere mv. Det gælder fx i Esbjerg og Guldborgsund. Andre steder er satellitterne blevet erstattet af et udvidet samarbejde med lokale mødesteder (biblioteker fx) om infostandere, aktiviteter eller kurser efter lokalområdernes ønsker og behov (Holstebro). I Jammerbugt forsøgte man at bemane satellitterne i afgrænsede tidsrum med den ansatte leder, men tidsforbruget var alt for stort i forhold til det, der kom ud af det. Derfor har man nu erstattet satellitterne med jævnlige 'frivilligmøder', hvor lederen af frivilligcentret afholder møder med foreningsledere i de lokale bysamfund, der ønsker det.

Bruger- og omsorgsorientering versus foreningsorientering – frivilligcentrenes organisationelle identitet

Alle frivilligcentre overvejer balancen mellem bruger- og omsorgsorientering på den ene side og foreningsorientering på den anden. De nye steder (Guldborgsund, Jammerbugt, Hillerød) er i udgangspunktet mindre brugerorienterede, mindre individorienterede, mindre omsorgsorienterede og mere foreningsorienterede. Omvendt har nogle af de veletablerede centre betydelig mere organisationel identitet, der stammer fra hjælpe- og omsorgsaktiviteter for den enkelte bruger eller frivillige.

Igen er der tale om en dimension med betydelig variation mellem yderpunkterne. Guldborgsund adskiller sig fra de øvrige frivilligcentre ved helt entydigt at prioritere at være et foreningsorienteret knudepunkt og ikke et socialt mødested. Som det eneste sted har man ikke en åben cafe eller lignende, der inviterer borgere ind fra gaden. Andre steder har man i højere grad en dobbeltstrategi eller arbejder på to ben. I Holstebro siger man fx, at der skal være tid til både at være orienteret

mod den enkelte borger/bruger/frivillige og de lokale foreninger, og i Hillerød vil man meget gerne arbejde mere med at gøre foreningerne til omdrejningspunkter for den direkte borgerkontakt i frivilligcentret. Argumenterne for en sådan dobbeltstrategi handler blandt andet om, at de borgere og initiativtagere, der henvender sig på frivilligcentrene, oftere end det er tilfældet på andre frivilligområder, er karakteriseret ved at være mindre ressourcestærke.

Vi ved fra blandt andet Johns Hopkins undersøgelserne, at det frivillige sociale arbejde, sammenlignet med andre områder af den frivillige sektor, har en meget bred rekrutteringsbase. Det vil blandt andet sige, at social- og sundhedsområdet rummer større andele af frivillige uden eller med korte uddannelser, og som har ingen eller kun perifer tilknytning til arbejdsmarkedet. Dette er ofte blevet tolket sådan, at der er en skæv rekruttering til frivilligt socialt arbejde. Men det er faktisk ikke tilfældet. Fx er andelen af forskellige uddannelsesgrupper, der laver frivilligt socialt arbejde nogenlunde ens, idet 7 pct. af dem med en lang uddannelse gør det, ligesom vi finder 7 pct. af dem med en mellemlang uddannelse, 6 pct. af dem med en kort uddannelse, og 7 pct. af dem uden uddannelse. Kun dem med en faglig uddannelse skiller sig ud, idet andelen på 4 pct. er lidt lavere sammenlignet med de øvrige grupper (Koch-Nielsen, Henriksen, Fridberg & Rosdahl 2005:33). Den meget brede og jævne fordeling blandt uddannelsesgrupperne afspejler sandsynligvis det frivillige sociale arbejdes mission og de organisationer, der findes på dette område. I modsætning til den øvrige del af den frivillige sektor, hvor man kan karakterisere den frivillige indsats som et overskudsphænomen, der leveres af de mest ressourcestærke grupper i samfundet, så samles man i de frivillige sociale organisationer og foreninger i meget højere grad om at støtte op om og afhjælpe problemer for de grupper i samfundet, der har de vanskeligste vilkår. Derfor finder man også en større rekruttering af frivillige og brugere til organisationerne, som har personlig erfaring med de problemområder, som organisationerne forsøger at afhjælpe – enten i kraft af egne levede erfaringer eller i kraft af erfaringer med pårørende. Fordelen ved en sådan bred sammensætning af skaren af frivillige er, at den er med til at sikre, at den erfaringsbaserede hjælp og omsorg er til stede. Omvendt kræver det givetvis, at organisationerne afsætter mere tid til 'frivilligpleje' samtidig med at 'hjælpekapaciteten' blandt nogle af de frivillige kan være begrænset. De kan måske kun arbejde nogle få timer om ugen, eller de kan måske kun påtage sig bestemte typer af opgaver. Det er den virkelighed, som frivilligcentrene står over for, når de formidler frivillige eller forsøger at engagere flere borgere til det frivillige sociale

arbejde. Men det er samtidig den virkelighed, de prøver at respektere, når de giver sig tid til at også mindre ressourcestærke borgere skal have en mulighed for at engagere sig frivilligt – eller blive støttet i en netværks- eller selvhjælpsgruppe.

Frivilligcentrene bliver således også brugt som mødested og indgangsportal til frivilligt socialt arbejde – hvad enten man kommer som bruger, frivillig eller i gang-sætter. Frivilligcentrene er derfor stadigvæk de fleste steder organiseret som et åbent mødested for borgere, der kan gå ind fra gaden og høre om mulighederne for at lave frivilligt arbejde. I tilknytning til cafefunktionen opstår der brugerorienterede aktiviteter som madklubber, kortspil, rejseforedrag, sangeftermiddage, motionsarrangementer osv. Langt de fleste har også permanente brugergrupper i form af foreninger eller netværksgrupper, der bruger huset som møde- og aktivitetssted. Det kan fx dreje sig om Børns Voksenvener, Ventilen, mindre patientforeninger og lignende. Endelig har en del frivilligcentre tilbud til borgere om fx gratis juridisk rådgivning eller socialrådgivning. Et enkelt af de steder, jeg har besøgt (Esbjerg), er denne rådgivning etableret i samarbejde med Den sociale højskole, hvor socialrådgiverstuderende under vejledning af erfarne lærere, giver råd til borgere. I parentes bemærket er jeg stødt på relativt få af sådanne strategiske samarbejder med uddannelsesinstitutioner, og det forekommer at være et område, hvor der kunne igangsættes flere forsøg.

I interviewene gives der udtryk for, at målet er at skabe selvorganiserede bruger- eller foreningsaktiviteter, som frivilligcentrets ansatte ikke er ansvarlig for. Indtrykket fra interviewene er, at det lykkes mange steder. Det er klart, at der er fysiske begrænsninger på, hvor mange sådanne grupper et frivilligcenter med ofte beskedne mødefaciliteter kan rumme. Flere ledere af frivilligcentrene giver også udtryk for at for mange 'in house'-aktiviteter trækker opmærksomheden og kræfterne fra de mere koordinerende og netværksopbyggende funktioner. Så længe der er tale om bruger- og foreningsdrevne aktiviteter er der imidlertid også nogle fordele ved at have sådanne grupper i huset (ud over at foreningerne får lokaler stillet til rådighed). Dels møder foreningerne andre foreninger og organisationer i huset, og der kan opstå netværk mellem dem. Dels fungerer huset som en informationscentral, hvor man kan holde sig a jour med arrangementer, møder, politiske beslutninger etc. Noget bliver med andre ord muligt, som ikke ville have været muligt uden disse netværk – hvilket faktisk er essensen i det efterhånden populære begreb om social kapital (Coleman 1988).

Spørgsmålet og udfordringen for flere frivilligcentre er, hvordan man får et frugtbart samspil mellem den interne brugerorienterede del af huset på den ene side og den del af frivilligcentret, der retter sin aktivitet ud ad mod foreningerne på den anden. Og i tillæg hertil, hvordan man får foreningerne til at tage et større ansvar for de aktiviteter, der skal være i frivilligcentret for at give det liv – men uden at de ansatte bruger deres kræfter på praktiske gøremål alene.

Denne problemstilling er tæt koblet til, at flere frivilligcentre giver udtryk for, at deres prioritering i stigende grad går i retning af at opbygge kompetencer og kapacitet hos foreningerne. På den måde når man mange flere borgere, frem for at frivilligcentret opbygger et parallelt tilbud til borgere, der har et problem eller som ønsker et tilbud. Borgernes problemer skal ikke løses af frivilligcentrene.

For nogle frivilligcentre har denne omstilling været mere vanskelig end andre – det gælder specifikt de frivilligcentre, der er vokset ud af en selvhjælpsgruppeorganisering. Deres situation er, at de skal gå fra det, man kunne kalde en mono- til en poly-orientering. De skal gå fra fokusering på én opgave til at have fokus på mange opgaver samtidigt. Det kræver en anden indstilling og sikkert også andre kompetencer af lederen og øvrige ansatte, der først og fremmest skal kunne opbygge netværk og være katalysator – og ikke kun være omsorgsfuld og lyttende, selv om dette også stadig er en kernekompetence.

Men ikke kun i de gamle selvhjælpsprojekter har man skullet lave denne ændring. Også i en del bestyrelser har der været diskussioner om, hvad et frivilligcenter var og skulle være. En del bestyrelsesmedlemmer har skullet ændre deres forventninger, fx i forbindelse med oprettelse af nye frivilligcentre, idet de troede, at et frivilligcenter var et aktivitetshus:

”... det var en proces, vi skulle igennem. Det var ikke tydeligt i bestyrelsen, der var nogen, der troede, at de skulle ind og lave aktiviteter. [...] Maling, kort, pentaque. Det er også værdifuldt, men det er de diskussioner, vi har haft, hvordan kan vi understøtte det.”

(Frivilligcenterrepræsentant)

Visse frivilligcentre (også af de nye) har fortsat sådanne tilbud - fx kreativt værksted mv. – men i stigende grad spørger man sig selv, hvorfor man egentlig skal have disse aktiviteter, når der de fleste steder samtidig er masser af lokaler og aktivitetstilbud til borgerne:

*”Den meget individuelle orientering omkring et atelier, gymnastik osv. Jeg har det sådan lidt, hvorfor er det, vi laver det?”
(Frivilligcenterrepræsentant)*

Mere generelt drejer denne proces sig om at ændre frivilligcentrenes identitet – fra at være et brugerorienteret mødested og aktivitetssted til at være et lokalt center for foreningsservice og konsulentstøtte til initiativtagere og foreningsfolk. Dette er selvsagt en vanskelig proces, men det er tydeligt, at Udviklingspuljen har bidraget betydeligt til at realisere denne ide. Det er ikke længere urealistisk at forestille sig, at frivilligcentrene kan blive knudepunkter i den lokale velfærdsarkitektur (for en uddybet diskussion af dette se kapitel 7).

Prioritering blandt kerneopgaver

Som det fremgik af ovenstående afsnit, så er frivilligcentrenes organisationelle identitet under forandring. Denne pointe understreges og uddybes, når man beder frivilligcentrenes ledere og bestyrelser om at prioritere blandt deres kerneopgaver. Dette kapitel belyser prioriteringsdiskussionen med udgangspunkt i de kernefunktioner, som et fuldt udrustet frivilligcenter forventes at rumme. Først diskuteres foreningsservice, projektvugge, netværk og borgerinformation. Derefter belyses i et selvstændigt afsnit formidling af frivilligt arbejde.

Foreningsservice, projektvugge, netværk og borgerinformation

Som antydnet er der meget i det indsamlede kvalitative materiale, der antyder, at det er frivilligcentrenes arbejde i relation til det lokale frivillige foreningsliv, man ønsker at prioritere højest. Mange vurderer også, at det tidsmæssigt er den opgave, der nu bruges flest ressourcer på. Da vi lavede den første kortlægning af området i 2005/2006 (Henriksen & Marthedal 2006) var dette ikke tilfældet. De fleste centre havde på daværende tidspunkt foreningsservice og projektvugge med som en af deres ydelser, men det var ikke mere end ca. en tredjedel af centrene, der på daværende tidspunkt vurderede, at det var en af de tre opgaver, de brugte mest tid på (Henriksen & Marthedal 2006:64). Det skal derfor blive spændende at se, om dette billede har ændret sig, når vi i efteråret 2008 igen udsender spørgeskemaer til samtlige frivilligcentre og undersøger deres prioritering af arbejdsopgaver.

Ud fra de kvalitative interview er der ingen tvivl om, at lederne af frivilligcentre og deres bestyrelsesformænd vurderer, at det er støtten og indsatsen i forhold til de lokale foreninger, der bør have den højeste prioritet:

”Fremover vil det nok være foreningsservice og projektvugge. Og netværksdannelse. Det synes kommunen også er vigtigt [...] Det at vi kan samle det frivillige sociale arbejde, for det har de [kommunen] ingen mulighed for, og så den service i forhold foreningerne. Der ville måske være nogen [foreninger], der ville miste pusten. [...] Og i forhold til den almene borger skal der gøres opmærksom på, at der findes alle de her steder, hvor man kan gå hen. Så det letter synligheden og dermed tilgængeligheden.”

(Frivilligcenterrepræsentant)

”Helt klart, så er det foreningsservice, der har første prioritet. Det er også det, vi primært gør henede. De får nogle lokaler, de kan bruge, de får sekretariatsbistand. [...] Hele vores opsøgende arbejde har været rettet mod foreningerne, ikke borgerne. Det har været meget foreningsrettet.”

(Frivilligcenterrepræsentant)

Vurderingen er, at man når flere borgere ved at skabe kontakten til de frivillige foreninger og initiativer og støtte disse i at kvalificere og inspirere deres arbejde og ydelser i forhold til de forskellige målgrupper. Når det forholder sig sådan, så er det fordi hovedparten af de frivillige organisationer – især hovedparten af dem, der findes lokalt – på det sociale område er relativt små målt i medlemstal, relativt dårligt bemandede, idet langt hovedparten virker udelukkende ved hjælp af frivillig arbejdskraft og relativt dårligt udrustede, hvad angår administrative og kommunikative kompetencer og kapaciteter (Ibsen 2006; Henriksen 2006; Henriksen et al 2008) Den velfærdsarkitektur, der findes på det sociale og sundhedsmæssige område i Danmark, betyder med andre ord, at vi har relativt mange små og sårbare frivillige foreninger, som har brug for støtte og hjælp, hvis de skal spille en rolle i forhold til borgerne lokalt og i forhold til de kommunale ønsker om at styrke den frivillige løsningskapacitet. Dertil kommer, at mange af dem drives af borgere, der har en kronisk sygdom, en sindslidelse eller et andet personligt eller socialt problem, som i et eller andet omfang begrænser deres handlemuligheder.

Frivilligcentrene lægger meget vægt på at udvikle metoder og redskaber, så disse foreninger får lettere ved at realisere deres mål, hvad enten det drejer sig om

at advokere for en sag, tilbyde en service til en bestemt målgruppe eller etablere en aktivitet for medlemskredsen. En balance i denne sammenhæng er, at ikke alle foreninger har de ressourcer (menneskelige, økonomiske o.a.) der skal til for at realisere de ambitioner, som andre kan have på deres vegne:

”Vi kan se nogle muligheder og potentialer i de foreninger, men det kræver også en proces i mange foreninger at blive gearret til at spille den rolle med de mennesker, der sidder der. Det at tro på sig selv, det at være andet end en forening for sig selv.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

Frivilligcentrene hjælper i stort omfang foreningerne med praktiske opgaver. Det kan dreje sig om hjælp til at skrive og trykke en folder, en plakat eller en pressemeddelelse, det kan dreje sig om at fotokopiere referatet fra det seneste møde i bestyrelsen, eller det kan dreje sig om hjælp til at formulere eller ændre foreningens vedtægter. Frivilligcentrene fungerer som foreningernes fælles sekretariat, der kan hjælpe med alle hænder praktiske opgaver. Mange steder får foreninger eller organisationer som medlemmer af frivilligcentret udleveret nøgler til mødelokaler og adgang til gratis kopiering og opkobling til Internettet. Foreningerne kan få hjælp og bistand til at opstille budget og lave regnskab. Som det fremgår af flere interview, kan foreningerne få hjælp til stort set alt på frivilligcentret:

”Foreningerne kan komme her og få alt lavet.”
(Forvaltningschef)

”Mange foreninger får den hjælp, de efterspørger, og som de ikke oplevede at få på kommunen” [...] Og så oplever de, at der altid er tid til en snak.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

”Jeg tror, de [foreningerne] havde forventet mindre, end de egentlig har fået. Det der med at, jamen, kan du hjælpe med det, og vil du det, og kan man bare komme her og få det? Ingen tvivl om at de nye foreninger bruger os mest. Og de gamle kommer til efterhånden, for de har været vant til at klare sig selv. Og det kan godt være, at de ikke har klaret sig særlig godt. Få hjælp til at komme ud over rampen, få nye medlemmer.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

Det fremgår af interviewene med foreningsrepræsentanterne, at det ikke kun er frivilligcentre selv, der har denne oplevelse. Også foreningerne fremhæver den

imødekommenhed og hjælp de modtager fra frivilligcentrene (se kapitel 5 for en udvidet diskussion af foreningernes oplevelse af frivilligcentrenes foreningsservice).

Flere af de etablerede frivilligcentre fremhæver, at behovet for denne type praktisk hjælp til foreningerne er øget efter kommunalreformen. Det skyldes dels, at kommunerne er blevet større, dels at de i mange tilfælde er kommet længere væk fra borgerne i de lokalområder, der ligger længst væk fra rådhusene. Visse kommuner er geografisk blevet betydeligt større, hvorfor det er naturligt, at foreningerne oplever, at de er kommet længere væk fra de politikere og embedsmænd, de måske tidligere havde et tættere forhold til. Flere kommuner har også ændret de administrative procedurer i forhold til foreningslivet efter kommunalreformen, hvilket nogle foreninger har oplevet som en barriere. Det kan fx dreje sig om kommuner, der kræver, at foreningerne skal oprette et CVR-nummer for at kunne modtage støtte fra § 18. En del foreninger har også erfaret, at kravene til ansøgninger og mere generelt støtte fra kommunen er blevet formaliseret eller harmoniseret i forbindelse med kommunesammenlægningen. Af disse grunde er der et stigende behov for, at foreningerne kan henvende sig et sted, hvor de kan få overblik over kommunen og finde den rette indgang til forvaltningen. Af interviewene med de kommunale repræsentanter fremgår det ligeledes, at kommunen oplever det som en stor hjælp og aflastning, at frivilligcentret kan fungere som et medierende led mellem foreningerne og kommunen (se kapitel 4 for en uddybning og dokumentation af denne problemstilling).

Frivilligcentrene fungerer også som det sted, hvor nye initiativer kan hjælpes i gang. Ved at tilbyde kontorfaciliteter og husly kombineret med faglig hjælp kan nye initiativer hjælpes i gang, som ville have haft vanskelige vilkår på egen hånd. Eksemplerne i interviewmaterialet på sådanne nye initiativer er mangfoldige men omfatter blandt andet netværksgrupper for førtidspensionister, dansk-etniske venskabsforeninger, sorggrupper for børn og unge, hundslædeprojekt for handicappede, etablering af nye patientforeninger, netværk for ældre ensomme mænd, og meget mere. Mange borgere har gode ideer men ikke nødvendigvis de redskaber, der skal til for at afgrænse og beskrive et projekt:

*”Det er der faktisk mange, der ikke er i stand til.”
(Frivilligcenterrepræsentant)*

Frivilligcentre, der arbejder målrettet med etniske foreninger, fremhæver også denne form for støtte til formulering af vedtægter og skrivning af ansøgninger som

helt afgørende, fordi mange etniske grupper dels har sproglige problemer dels mangler kendskab til den danske foreningstradition og de begreber, der knytter sig hertil (begreber som 'forening' eller 'vedtægt' er ikke selvindlysende men kulturelt betingede). Denne form for hjælp er meget vigtig, ikke mindst i de mange tilfælde, hvor det drejer sig om at søge midler fra fonde og puljer til nye foreninger og projekter:

”Vedtægter og især ansøgninger. I forhold til de etniske foreninger er der også sproglige problemer, som gør, at de har vanskeligt ved at lave sådan en. [...] Det gælder også de etablerede foreninger. Tit kan de ikke overskue at lave en § 18-ansøgning eller en fondsansøgning. Så har de ikke nogen til at gøre det. Og så er det nemmere at komme herved og får det gjort.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

Ligeledes kan frivilligcentret hjælpe med at kontakte ressourcepersoner eller sætte nye initiativer i kontakt med hinanden, så der kan udveksles erfaringer på tværs.

Frivilligcentrene tilbyder også andre former for hjælp og støtte, fx konsulentbistand internt i foreningen, hvis der opstår tvister eller konflikter i foreningen, eller hvis bestyrelsen er i tvivl om sit ansvar eller kompetencer. Et frivilligcenter har således hjulpet med at forbedre kommunikationen internt i en forening, og et andet har hjulpet en mindre organisering for unge mødre med at etablere et projekt i en større landsdækkende organisation, hvor de var stødt på modstand.

Der arrangeres også kurser, temadage, foredrag mv. i frivilligcentrene. Det kan fx dreje sig om kurser vedrørende regnskabsføring, den gode bestyrelse, pr og pressekontakt, fundraising, bisidderfunktion eller kurser for frivillige, der arbejder med integration og etniske foreninger. Der arrangeres også bredere temadage eller seminarer om fx synliggørelse af det frivillige arbejde eller rekruttering og fastholdelse af frivillige. Frivilligcentrenes erfaringer er, at der er meget brug for den slags kurser på et 'lavpraktisk' niveau, og der er meget brug for, at de er billige og lettilgængelige lokalt. Frivilligcentrene arbejder i visse tilfælde sammen med hinanden om at udbyde kurser (fx Lolland og Guldborgsund samt Hillerød og Græsted), og de benytter de kompetencer som Center for Frivilligt Socialt Arbejde i Odense eller FriSe råder over. Fx ved at invitere kursusholdere herfra eller ved at benytte de redskaber som disse organisationer udvikler, fx FriSes såkaldte 'værktøjskasser'. Dette forekommer at være en mere rationel og omkostningsbesparende måde at etablere kurser på frem for at sende få frivillige på kurser andre

steder. Mange foreninger har ikke råd til dette, og desuden opstår der ikke lokale netværk.

Mange frivilligcentre lægger meget vægt på, at foreningerne skal inspirere og lære af hinandens erfaringer, hvorfor der satses en del på at bringe foreninger, der har overlappende målgrupper eller arbejder med parallelle problemstillinger sammen. Det kan fx dreje sig om at lave erfaringsudveksling på tværs af besøgsvennetjenester, på tværs af foreninger for forskellige patientgrupper med kroniske sygdomme, på tværs af foreninger på psykiatriområdet eller foreninger, der arbejder med etniske minoriteter. I Holstebro resulterede et sådant netværksarbejde for foreninger på psykiatriområdet i, at der blev etableret en frivillig organiseret ledsageordning for sindslidende, andre steder har besøgsvennetjenesterne fået en fælles pjece, der gør det lettere for ældre medborgere at overskue de forskellige tilbud fra ældreforeningerne. I Odense har frivilligcentret etableret supervision på tværs af foreninger på baggrund af et netværksarbejde mellem ungdomsforeninger som Ventilen, Ungdommens Røde Kors og Åbent Sind. I andre tilfælde har man forsøgt at etablere samarbejde mellem foreninger med henblik på at opnå bestemte mål – fx forsøgte frivilligcentret i Holstebro at etablere et samarbejde mellem Diabetesforeningen og Arabisk Dansk Venskabsforening for at oplyse om sukkersyge, ernæring og motion. Forsøget lykkedes ikke til fulde, men ideen om at parre vidt forskellige civile organiseringer med henblik på at afhjælpe og forebygge sygdomme (eller for den sags skyld andre sociale problemer) forekommer indlysende og rigtig.

Endelig arbejder frivilligcentrene systematisk med at synliggøre de sociale foreninger og det frivillige sociale arbejde generelt ved at arrangere markedsdage, frivilligfestivaler og deltage på messer og lignende. Det skaber opmærksomhed, som regel en mulighed for at blive omtalt i den lokale presse (som de fleste frivilligcentre ser ud til at have et positivt samspil med), og det giver foreningerne mulighed for at blive set af borgerne i lokalområdet. Frivilligcentrene synliggør naturligvis også foreningerne og deres tilbud i vejvisere og på nettet. En del frivilligcentre har efterhånden oversigter på nettet med direkte links til foreningerne med information om kontaktpersoner og aktiviteter. En problemstilling i denne sammenhæng drejer sig om at udvikle mere brugervenlige og interaktive hjemmesider, der er mindre præsentationsorienterede (i betydningen en præsentation af frivilligcentret) og mere brugerorienterede (i betydningen indrettet på at borgere og

foreninger aktivt kan bruge hjemmesiden til at finde hinanden og hinandens resourcer). Et eksempel på sidstnævnte er www.jammerbugt.dk/frivillighuset.

Formidling af frivilligt arbejde

Formidling af frivillige til andre lokale foreninger og organisationer er nok den enkeltaktivitet, der idealtypisk kommer tættest på at definere den rolle, et frivilligcenter oprindeligt var tiltænkt. Også i Udviklingspuljens udbudsmateriale blev der lagt vægt på denne aktivitet som en af kerneopgaverne, ligesom der internationalt har været fokus på antallet af formidlinger som et succeskriterium for frivilligcentre (Horn, Bos, Meijs, Brudney 2005:10).

Alle frivilligcentre har da også denne aktivitet med og vurderer det som et vigtigt tilbud, hvilket følgende citat illustrerer:

”Formidling af frivilligt arbejde, det er en præsent del af det her – vi er dem man ringer til, hvis man gerne vil lave frivilligt arbejde. [...] Jeg kan ikke huske, hvor mange vi formidler videre, men vi formidler en del til vores foreninger.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

Når frivilligcentre bliver bedt om at prioritere mellem kerneopgaverne, er det imidlertid karakteristisk, at formidlingsopgaven prioriteres lavt:

”Den, der er mindst vigtig, tror jeg, også på sigt, det er den der formidling.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

”Formidlingsdelen, det er ikke det, vi har gjort så meget i. Vi laver opslag, og vi vil gerne lave det sammen med foreningerne. [...] Men de var ikke der, hvor de kom med deciderede job ret mange af dem.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

”Den der job, den har vi ikke vægtet så højt. Men den har været med i baghovedet, vi oplyser hvad der er. Men den der ligesom et jobcenter, den klinger ikke, det er at binde frivillige, der er lidt for meget arbejde i det, lidt for meget cv-præget.”
(Frivilligcenterrepr.)

”Formidling, det er stadig noget af det, vi bliver målt på, og det er noget af det, jeg protesterer vildt imod. Jeg tror, vi havde 16 af den

slags sidste år. Jeg skriver det selvfølgelig op, når der kommer en ind og siger, at jeg gerne vil være frivillig.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

Interviewcitatene mere end antyder, at formidling af frivilligt arbejde ikke vurderes som den vigtigste måde at styrke det frivillige engagement på. Ingen af de steder, jeg har besøgt, har da heller en omfattende formidling af frivillige målt i antal formidlinger pr. måned. Det indtryk stemmer godt overens med, at den første delrapport i denne evaluering fandt, at langt de fleste frivilligcentre havde formidling af frivilligt arbejde med som en blandt flere aktiviteter (Henriksen & Marthedal 2006), mens den anden delrapport (Henriksen 2008) fandt, at mange af udviklingsprojekterne vurderede det som vanskeligt at realisere formidling af frivilligt arbejde i stor skala.

Casestudierne, der ligger til grund for nærværende rapport, afdækker flere problemstillinger omkring formidling af frivilligt arbejde, som til dels også fremgik af den anden delrapport (Henriksen 2008:27-29). For det første er der spørgsmålet om den elektroniske formidling af frivillige job på dels centrenes egne hjemmesider dels den landsdækkende portal www.frivilligjob.dk. Det er ikke alle de centre, jeg har besøgt, der konsekvent bruger deres egen hjemmeside og den landsdækkende portal. Der synes til dels stadig at være problemer med koordinationen mellem den landsdækkende portal og de lokale frivilligcentre. Dette kan til dels skyldes, at ikke alle frivilligcentre har den fornødne kapacitet og IT-kompetence.

For det andet er der en problemstilling om, hvorvidt den landsdækkende portal kan erstatte den lokale formidling. Her er den udbredte holdning, at dette ikke er tilfældet, og at der til stadighed er brug for begge dele. Mange formidlinger går over den landsdækkende portal og uden om frivilligcentrene, og dette vurderes som positivt. Visse frivilligcentre vurderer endvidere, at der er et stigende antal formidlinger, der går over den landsdækkende portal. Men indtrykket, som også bekræftes af jobportalens egne statistikker, er, at der er forskelle mellem generationerne. Mens de unge i stor udstrækning finder det frivillige engagement via nettet, så gælder dette ikke for den midaldrende og ældre generation, som de lokale frivilligcentre i høj grad har kontakt til (jf. første delrapports bruger- og frivilligprofil, Henriksen & Marthedal 2006:47,48). Her spiller de trykte medier (som fx ugeaviser) og frivilligcentrenes mapper og opslagstavler stadig en rolle.

For det tredje går en del af formidlingerne uden om de elektroniske sider og de opslåede jobs. Ifølge lederne af frivilligcentrene kan formidlingerne lige så godt

foregå ved, at en borger henvender sig på frivilligcentret uden nogen præcis forudgående forestilling om, hvilken type af frivilligt arbejde vedkommende kunne tænke sig, ligesom mange kommer i gang som frivillige, fordi de deltager i møder og arrangementer, der fungerer som anledninger til at opfordre folk til at blive frivillige. Den, som tager samtalen med den potentielle frivillige, kan søge at guide rundt i de frivillige organisationer og de målgrupper, de dækker, for at matche den frivillige med en organisation. Hvis det lykkes, kan man så efterfølgende henvende sig til organisationen for at se, om der skulle være brug for en frivillig. I mange tilfælde skal der en meget mere ihærdig indsats til, der også skal følges op med besøg hos den frivillige organisation og samtaler med den frivillige for at afstemme forventninger og vurdere den frivilliges potentialer. I den forbindelse påpeges det ofte, at ikke alle borgere, der henvender sig vedrørende frivilligt arbejde, har de personlige og sociale ressourcer, der skal til for at indgå i en frivillig organisations arbejde. Måske har vedkommende, når det kommer til stykket, mere brug for en netværksgruppe eller en selvhjælpsgruppe. Den ideelle forestilling om frivilligt socialt arbejde som et marked, der kan reguleres via de frivillige organisationers udbud af frivillige job og borgernes efterspørgsel efter disse, med frivilligcentre som formidlingsled, holder altså ikke.

For det fjerde påpeger flere af de interviewede ledere af frivilligcentre et problem vedrørende kvaliteten af formidlingen af frivillige jobs. Hvis man for ensidigt holder antallet af formidlede jobs som en indikator på frivilligcentrenes succes, så overser man, at ingen ved, hvor mange af de foretagne formidlinger, der faktisk fører til en kontinuerlig frivillig indsats. Man kan sagtens forestille sig, at det frivillige engagement stopper efter kort tid. Ingen kender heller kvaliteten af den frivillige indsats, som en registreret formidling fører til:

”Selve formidlingen er tidskrævende, langvarig og den har ringe effekt i forhold til de resultater, der kommer ud af det. Matchningen går ikke altid efter hensigten. [...] Det er vanskeligt at sige, hvad kvaliteten er af en formidling. Jeg kan formidle og sætte et kryds, men der er ingen der ved, om han bliver en god frivillig eller smutter efter halvanden måned.”
(Frivilligcenterrepræsentant)

I den forbindelse fremføres det også, at en overdreven fokus på mængden af formidlede job vil kunne føre til, at kommuner og frivillige organisationer begynder at kalkulere med tilførslen af frivillige fra frivilligcentre. I så fald bliver frivillig-

centrene en slags arbejdsformidling for frivilligt arbejde, hvilket vil flytte fokus fra det civile engagement til de frivillige som en ekstra arbejdskraft. Blandt lederne af frivilligcentrene finder man en del modstand mod dette perspektiv:

”Hvis man tror man kan sige, at vi mangler 10 frivillige. Det er den forkerte vej rundt. Så begynder man at kalkulere med de frivillige. Det er ikke godt. Man skal gøre det, fordi man synes det er sjovt og vigtigt.”

(Frivilligcenterrepræsentant)

”Jeg kan godt mærke det med Rådet for frivilligt socialt arbejde, som har igangsat nogle aktiviteter for at få etniske minoriteter ind i foreningslivet. Der har de meget travlt. Der synes jeg næsten det en gang imellem kan blive lidt krampagtigt, fordi det kan man ikke forcere. Man kan oplyse og forsøge at lære de etniske minoriteter at kende og så på den måde langsomt fortælle dem hvilke muligheder, der er i frivilligt socialt arbejde. Man kan ikke bare gå ud og hverve.”

(Frivilligcenterrepræsentant)

Der er ingen af de danske frivilligcentre, der faktisk arbejder på denne måde, men hvis man fx går til USA, fungerer en del frivilligcentre (såkaldte 'Hands on Networks' organisationer) på den måde (Brudney et al. 2008:10). Her kan et frivilligcenter være en organisation, der har ansvaret for at skaffe fx de 40 frivillige om måneden, der skal til for at holde et projekt om gratis udbringning af mad i fattigkvarterer kørende.

Sammenfattende påpeges det af flere af de interviewede, at der har været for meget og for ensidig fokus på formidling som et succeskriterium for frivilligcentrenes arbejde. Succesfuld formidling af frivillige er tidkrævende, og det er ikke realistisk på området for frivilligt socialt arbejde at forestille sig et meget højt antal månedlige formidlinger. Det betyder ikke, at formidling af frivilligt arbejde ikke skal være en af de ydelser, frivilligcentrene tilbyder. Det er alle enige om, at det skal. Det skal blot være én af opgaverne, og det er ikke nødvendigvis den, der skal have den højeste prioritet. Som vi skal se i næste kapitel ser der også blandt de interviewede repræsentanter for kommunerne ud til at være konsensus om denne holdning.

4. KOMMUNERNES VURDERING AF FRIVILLIGCENTRENE

Dette kapitel tager primært udgangspunkt i de interview, der er lavet med de kommunale repræsentanter. Kapitlet indledes med nogle overvejelser over kommunalreformens betydning, hvorefter der gås mere i dybden med kommunernes vurderinger af frivilligcentrenes betydning for det lokale frivillige sociale arbejde og social- og sundhedspolitikken mere generelt.

Kommunalreformens betydning

Udviklingspuljen faldt tidsmæssigt sammen med strukturreformens implementering 1. januar 2007. Dette sammenfald udgør en vigtig kontekst for at forstå i hvert fald en del af de argumenter, som kommunerne trækker frem i forhold til frivilligcentrenes rolle og betydning.

Fra frivilligcentrenes side har der indimellem været fremført kritiske røster af strukturreformen, fordi den vanskeliggjorde kontakten til de kommunale forvaltninger og politikere i perioden op til kommunesammenlægningen og i perioden efter – den samme periode, hvor udviklingspuljen skulle medvirke til blandt andet at styrke det lokale samspil mellem den offentlige og den frivillige indsats. Det vil sige store dele af 2006, hvor reformens implementering for alvor blev forberedt og store dele af 2007, hvor de nye kommunale organisationer skulle sættes i drift. Det er uden tvivl korrekt, at frivilligcentrene i denne periode generelt kan have følt, at andre dagsordener havde højere prioritet. Det kan have været vanskeligt at komme ind i politiske og faglige drøftelse på grund af tidspres i kommunerne. Og det kan have været vanskeligt at finde de rette ansvarlige at henvende sig til, fordi de nye kommunale organisationer – både politisk og administrativt – ikke var faldet på plads.

I sommeren 2008, hvor interviewene til denne rapport med både ledere af frivilligcentrene samt repræsentanter fra kommunerne fandt sted, er denne kritik af strukturreformen vanskelig at genfinde. Den dukkede en smule op i pressen i efter-sommeren 2008 i forbindelse med kommunernes budgetlægning og den fremtidige finansiering af frivilligcentrene, hvor de generelt pressede kommunale budgetter

visse steder har vanskeliggjort en videreførelse. Men i de kommuner, jeg har besøgt, er der ingen tvivl om, at der er en tæt kobling mellem strukturreformen og den kommunale holdning til frivilligcentre. Det er der flere grunde til. Jeg skal her koncentrere mig om de vigtigste.

Kommunalreformen har betydet, at langt de fleste kommuner nu har en størrelse, der sikrer et tilstrækkeligt befolkningsunderlag for et frivilligcenter. Det var i mindre grad tilfældet tidligere, især i helt små kommuner på fx 15–20.000 indbyggere. Den tidligere kommunalstruktur gav frivilligcentre i sådanne mindre kommuner flere problemer. For det første kunne det være vanskeligt at koordinere tiltag på tværs af kommunegrænser, noget som imidlertid ofte var nødvendigt for at sikre et tilstrækkeligt befolknings- og foreningsunderlag. For det andet var foreningslivet i den enkelte kommune domineret af ældreorganisationer og pensionistforeninger, hvilket gav en skævhed i den kommunale opfattelse af hvilke organisationer og målgrupper, frivilligcentre skulle rette deres indsats imod. Endelig havde en del mindre kommuner problemer med at være gearret i forhold til at støtte tilstrækkeligt op om det frivillige sociale arbejde. Fx med hensyn til at afsætte og prioritere de lovbundne § 18-midler. Dette strukturelle 'mismatch' er med kommunalreformen blevet løst, og det har samtidig medvirket til, at frivilligcentre, i kommunernes optik, i større omfang ansues som aktører, der kan medvirke til at løse en række problemstillinger, som de nye kommuner står over for. Hvilke uddybes i det følgende.

For det første betyder kommunalreformen mange steder, at kommunerne ikke bare befolkningsmæssigt men også geografisk er blevet større. I nogle tilfælde er kommunerne også kulturelt set blevet mere sammensatte eller heterogene, fx der hvor én større by er blevet lagt sammen med flere landkommuner, eller der hvor flere kommuner med forskellige traditioner for foreningsarbejde og frivilligt engagement er blevet lagt sammen. I disse tilfælde ser kommunerne frivilligcentre som en mulig brobygger mellem tidligere adskilte områder. En kommunalpolitiker siger således om en af begrundelserne for at oprette et frivilligcenter i en kommune, hvor en større by med typisk arbejderklassekultur er blevet lagt sammen med flere landkommuner med en 'grundtvigiansk' kultur:

”Vi så også, det har jeg i hvert fald gjort, de frivillige som kulturbærere, der kunne være med til at lave en bedre fusion, så vi kom til at hænge mere sammen, fordi de frivillige de er så tæt på borgerne, og de er en del af yderområderne, og det kunne være med til at give en bedre sammenhængskraft i vores nye kommune. [...] Som en løftestang til at skabe en fælles kultur i vores by, som jo er helt oplagt én by og en masse landkommuner. Og her kunne de frivillige foreninger være med til at bløde den del op.”
(Socialudvalgsformand)

En kommunal embedsmand fra en anden kommune peger på en parallel problemstilling i relation til formuleringen af en fælles frivilligpolitik for den ny storkommune, som også har været et element til sammenbinding af tidligere adskilte kommuner:

”Der har været forskellige måder at tilgodese foreningerne på rundt omkring. [...] Derfor var frivilligpolitikken god at tage fat i til at starte med, så vi kunne få et fælles udgangspunkt for den ny storkommune. Og det fik vi heldigvis på plads til 1. januar 2007. Så man fik blik for, at det var tre kommuner, der skulle rummes i det her [...] Det er klart, at X-købing Kommune har nok været længere fremme på organiseringen, end de andre kommuner, men der har vi lagt vægt på, at det skulle så vidt muligt være det samme tilbud – at der var et sted i de enkelte større byer, men som satellitter af [frivilligcentret]. Det er de tre bycentre vi har, de har en identitet, der gør, at det er relevant, at der er noget, og der er også nogle geografiske afstande. [...] Vi kan ikke forvente, at foreningslivet i X-købing vil tage toget til Y-købing for at mødes, når det er lokale foreningsaktiviteter.”
(Kommunal embedsmand)

På samme måde som frivilligcentrene selv lægger vægt på at komme ud i alle hjørner af de nye kommuner (jf. kapitel 3), så ser også kommunerne frivilligcentrene som et af de elementer, der kan bidrage til at skabe mere helhed og sammenhæng i de nye kommunestrukturer. Dette handler også om, at man i kommunerne er opmærksomme på det, man kunne kalde ’storebror-syndromet’, det vil sige, at en stor kommune, der får flere mindre kommuner lagt ind under sig, ikke ønsker at fremstå som den, der dikterer politikken over for de mindre kommuner. I tilfældet med frivilligcentrene gælder det altså om at få bredt tilbuddene til de frivillige og foreningerne ud i hele den nye kommune:

”Man er utrolig angst for, at det hele skal trækkes ind til storebror. Vi vil gerne støtte op om de lokale frivillige foreninger, og det skal foregå ude i lokalsamfundene. [...] Det har vi brugt mange ressourcer på.”

(Socialudvalgsformand)

For det andet har kommunerne i kraft af den opgavereform, som kommunalreformen også indeholdt, fået en række nye opgaver på sundhedsfremme og forebyggelsesområdet samt i relation til udsatte grupper og handicapområdet, som amterne tidligere var ansvarlig for. Det er ikke alle steder, dette spiller en lige fremtrædende rolle, men visse steder er der tænkt en meget tæt sammenhæng mellem de nye opgaver og frivilligcentrenes opgaver.

En embedsmand siger fx om den kommunale interesse for at oprette et frivilligcenter i kommunalt regi:

”Det her handler også om, at vi har et byråd, eller i hvert fald et socialudvalg, der siger, vi er faktisk interesseret, vi ønsker at styrke indsatsen, vi har også nogle ideer om hvordan, og det er ikke nødvendigvis sammenfaldende med 27 forskellige foreninger, for de er jo præget af det, de laver. Hvor vi også har nogle ønsker i forhold til lidt mere specielle grupperinger [...] Inden for psykiatrien har vi fx snakket om, kunne man lave et pårørende-system, hvor vi som kommune har et ønske om at få etableret nogle nye funktioner inden for det her frivilligområde. [...] Vi valgte også bevidst at placere det [frivilligcentret] her [i et sundhedshus]. Her kommer mange af patientforeningerne. Her indgår man i fællesskab, så der vil være nogle naturlige måder at lave samarbejde på.”

(Forvaltningschef)

En forvaltningschef fra en anden kommune siger tilsvarende:

”Ideen blev født i og med at vi har haft nogle sundhedsaftaler med det gamle amt, hvor der i tre af [de tidligere] kommuner var Sund By butikker og på den måde et samspil med enkeltpersoner og frivillige foreninger i forhold til sundhedsfremme og forebyggelse. På et tidspunkt da vi var omkring kommunesammenlægningen i 2006 kom vi til at diskutere, at der var nogle forsøgsmidler til at lave et frivilligcenter. Når vi så på folkeoplysningsdelen i kommunen, så kunne vi se, at der var et stort og aktivt foreningsliv. Og så kunne vi se, at i de fire gamle kommuner brugte vi et antal hundrede tusinde kroner til frivilligt socialt arbejde af § 115 midler. [...] Sundhedskoordinatoren fik ideen, og hun fik foretræde for socialcheferne, og så inddrog vi lederne af Sund By butikkerne,

og der blev udpeget en frivillig fra hver af de fire gamle kommuner. [...] Så ideen om sundhedsfremme og forebyggelse har været en naturlig del af det, siden man lavede Sund By i 1988.”
(Forvaltningschef)

Mens en tredje kommunal medarbejder udtrykker det på følgende måde:

”Ja, hvordan kan vi komme ud med vores KRAM? Der ser man frivilligcentret som et bindeled ud. Det er først gået op for kommunen efter reformen. Både kommunen og frivilligcentret kan se et prioritets- og udviklingsområde nu.”
(Kommunal embedsmand)

Orienteringen mod sundhedsfremme og forebyggelse mærkes især der, hvor ny-etablerede frivilligcentre er opstået i samarbejde med eller i tilknytning til et sundhedscenter (Jammerbugt, Randers). Men også i nogle af de kommuner, hvor der findes etablerede frivilligcentre, har man benyttet kommunalreformen til at knytte forebyggelses- og sundhedsfremmearbejdet til den frivillige indsats. I Holstebro har frivilligcentret således været medvirkende til dannelsen af et nyt kommunalt sundhedscenter. I alle tilfælde er argumentet, at det er oplagt at tænke de frivillige ressourcer ind i forhold til sundhedscentrene, og især kontakten til patientforeningerne er i denne sammenhæng central. Aktiviteter som patientuddannelse, selvhjælpsgrupper, foredrag og oplysningsaktiviteter nævnes i denne sammenhæng som eksempler på det, der kan komme ud af samspillet mellem frivilligcentre, sundhedscentre og frivillige foreninger på sundhedsområdet.

Denne udvidelse af kommunernes opgaveportefølje medfører for det tredje, at kommunerne i dag står over for en væsentlig mere heterogen og sammensat frivillig sektor, end det var tilfældet før kommunalreformen. I forhold til opgaverne på forebyggelses- og sundhedsfremmeområdet er patientforeningerne kommet tættere på kommunerne og i forhold til opgaverne på området for udsatte grupper er en række af de kirkelige organisationer kommet tættere på. Endelig har opgaverne på handicapområdet betydet, at interesseorganisationerne på dette område melder sig på den kommunale bane.

Strukturreformen – og især opgavereformen – har således betydet, at det frivillige sociale arbejde er blevet tydeligt for kommunerne i hele sin mangfoldighed. Man kan sige det på den måde, at strukturreformen (uintenderet) har ændret det organisationslandskab, som kommunerne skal forholde sig til – også i relation til § 18, hvor patientforeninger og handicapforeninger, der tidligere hørte til den amts-

lige struktur, nu er kommet ind i den kommunale struktur. Fra helt entydigt at være domineret af ældreorganisationer som Ældre Sagen, Ældremobiliseringen, besøgsvenner, pensionistforeninger, vennekredse til plejehjem etc., så er der nu en betydelig mere varieret sammensætning af frivillige foreninger i kommunerne. Der er en tendens til, at det især er i de mindre (af de nye) kommuner, man mærker denne ændring tydeligst, fordi man her står over for opgaver, som er helt nye. Større kommuner, som fx Odense, der hele tiden har haft opgaver på disse områder, mærker ændringerne i mindre grad.

En større og mere sammensat frivillig social sektor medfører endvidere, at kommunerne får et behov for at kunne håndtere denne øgede mangfoldighed. Her ser kommunerne frivilligcentrene som en måde at 'rationalisere' indgangen til de frivillige foreninger. Dette udtrykkes blandt andet på følgende måder:

R: "Møder med det frivillige sociale arbejde bør være i samarbejde med frivilligcentret, så vi får dem til at være samlingspunkt for prioritering af ønsker til det kommunale system"

I: "Så du ser frivilligcentret som kommunens indgang til det frivillige sociale arbejde?"

R: "Ja, det bliver lettere – der har man et talerør, de har mailsystem, hjemmesider, det er det, foreningerne orienterer sig imod. Det har været en klar kommunal holdning, at det var nødvendigt med et samlingspunkt, som foreningerne kan se, og som vi kan se."

(Kommunal embedsmand)

"Ja, det er klart, det har en gavnlig funktion for kommunen, at vi ikke skal tale med 100 foreninger. Det er klart, det koordinerer, at de [frivilligcentret] kan blive interesseorganisation eller talerør. Sådan tænker man det i kommunen, at det er et talerør – det er nemmere at tale med én gruppe."

(Kommunal embedsmand)

På samme måde som de frivillige foreninger kan se frivilligcentret som en indgang til kommunen (jf. kapitel 5), så kan kommunerne omvendt se frivilligcentret som en indgang til foreningerne. På et tidspunkt, hvor der fra statslig side (og også fra kommunerne selv) efterspørges et tættere samspil mellem offentlige og frivillige løsninger, er det oplagt, at frivilligcentrene kan spille en central rolle som formidler eller brobygger mellem de to systemer.

Flere hænder!

Et grundlæggende argument for kommunernes interesse for frivilligcentrene knytter sig til de forventede problemer med at rekruttere tilstrækkelig med arbejdskraft til fremtidens omsorgsopgaver. Det er dog ikke sådan, at kommunerne argumenterer for, at de frivillige skal overtage de ansattes opgaver. Men de frivillige hænder kan være den ressource, der gør, at de ansatte får frigjort tid til at fokusere på kerneopgaverne.

Argumentet om de manglende hænder går igen i mange af interviewene med de kommunale repræsentanter. Det kan fx lyde på følgende måder:

”Og så ved vi godt, at i løbet af få år så kommer vi i mangel på hænder [...], og hvis vi skulle gøre en kraftig indsats for, at den her by havde nogle mennesker at trække på i forhold til de her specielle opgaver i omsorgs- og støttedelen, så var det vigtigt, at der var frivillige hænder – for at give et bedre liv til de borgere, der havde det svært.”

(Socialudvalgsformand)

”Vi har alle sammen brug for at udvikle det frivillige sociale arbejde, fordi der ikke er hænder nok til de opgaver, der skal løses. [...] Man har en forventning om, at flere vil engagere sig, og der er det vigtigt, man har nogle rammer. Så jeg tror, man har en forventning om, at det er et område i vækst, samtidig med at vi har en trængt offentlig sektor. Det er en ordentlig behovspukkel, vi står over for på ældreområdet, handicapområdet.”

(Kommunal embedsmand)

”Jamen, det er det, der er hele øvelsen. Vi har lige lavet nogle besparelser, men det frivillige rører vi ikke ved. For havde vi bare taget 100.000 dér, det var nok til at man havde sagt, så nu støtter de heller ikke det frivillige arbejde længere. Bare det signal, er jeg sikker på, var nok til, at nogle ville sige, nu kan de rende os et vist sted. Derfor valgte vi at holde det helt fri for besparelser. Der er ingen tvivl om, at det med de professionelle hænder, det bliver et problem. Og det, der er øvelsen, er at få sådan nogle ungpensionister som mig til at gå ind og lave et stykke frivilligt arbejde i stedet for kun at tænke på at underholde sig selv.”

(Socialudvalgsformand)

Ønsket om at sikre den fremtidige omsorg drejer sig imidlertid ikke kun om arbejdskraftens mængde eller volumen – altså om der vil være hænder nok. Det drejer sig også om at sikre de rigtige hænder til de vanskelige opgaver, eller til de opgaver, som er vanskelige at løse for kommunerne. Her vurderes de frivillige organisationer at have en særlig mulighed for at nå de grupper i samfundet, som de offentlige systemer har svært ved at nå:

R: "Folk som har svært ved at begå sig i samfundet, de har brug for støtte og opbakning. Der gør de frivillige en kæmpe indsats. [...] De udfylder mange roller, som fx Natteravnene. Som vi ikke kan betale os fra. De kan kun eksistere, hvis nogen går ind i det. Det er vigtigt, for at samfundet generelt fungerer godt.

I: "Er det en investering?"

R: "Det er noget af min tankegang, at investeringen her, det er en stor forebyggende faktor og en investering i et generelt bedre samfund."

(Socialudvalgsformand)

"Jeg tror de [politikere] ser, at det her område løser en del af de problemer, som vi ellers skulle sidde med som kommunal arbejdsgiver."

(Forvaltningschef)

"De frivillige kan aldrig gå ind og lave det arbejde, som kommunen er forpligtet på. De er et supplement. De er gode til at rumme de borgere, som den kommunale virksomhed har svært ved; den der ustyrlighed."

(Frivilligcenterrepr.)

"Sundhedsfremme, fx med patientuddannelse. Der er patientforeningerne også med, igen i samarbejde med frivilligcentret. Der kan politikerne se de klare fordele. Vi kan ikke komme helt der ud. Man kan rekruttere og følge op i patientforeningerne. Det kan politikerne se, at der er en masse opgaver, hvor vi må stoppe vores aktiviteter. Hvor vi ikke kan komme længere ud i civilsamfundet. Hvor kommunens aktivitet stopper. Der kan frivillige foreninger være en sonde ind i forhold til det enkelte menneske."

(Kommunal embedsmand)

Der er altså et element af investering i fremtidens velfærd forbundet med den kommunale interesse i frivilligcentre. Hvis det frivillige sociale arbejde skal spille en betydningsfuld rolle, så er det et gennemgående træk, at kommunerne mener,

det er nødvendigt at investere i strukturer, der kan understøtte udviklingen af det frivillige sociale arbejde. Det formuleres fx på denne måde:

”Jeg tror, når man har et sted, hvor der er en bestyrelse, og hvor folk snakker sammen, så opstår der nogle ting på egne præmisser, som ikke er reagerende på kommunens ønsker. Det udelukker ikke, at kommunen kan ønske. Fx integration, der har vi et formuleret politisk ønske om, at der skal være et større samarbejde med de frivillige foreninger.”

(Kommunal embedsmand)

”Fra min position er det vigtigste, at der er nogen, der servicerer foreningerne. Med at understøtte, at de fungerer. En del kan være at hjælpe med rekruttering. Men det kan også være at hjælpe med fondsansøgninger. Have viden om hvor søger man. Hvad gør man, når bestyrelsen ikke virker. [...] Hvis man vil, at foreningerne skal udvikle sig, så synes jeg, eksperimentet med frivilligcentret har vist sig at være en vigtig faktor.”

(Kommunal embedsmand)

Kommunerne lægger altså vægt på, at frivilligcentre skal være en støtte for den enkelte forening, og et samlingssted for foreningerne på tværs. De skal være med til at tiltrække flere til det frivillige sociale arbejde, og de skal være med til at skabe muligheder for de frivillige og deres organisationer. Man kan således sige, at der er god overensstemmelse mellem de forventninger, kommunerne har til frivilligcentre og de opgaver, som frivilligcentre selv synes at prioritere (jf. kapitel 3). Der er ikke noget tydeligt krydspres i forhold til prioriteringen af opgaver. Foreningsservice, netværksdannelse, projektvugge, kurser prioriteres højt – af såvel kommuner som frivilligcentre.

Der, hvor krydspreset kan forekomme, er i relation til, hvor stor indflydelse kommunen skal have på hvilke opgaveområder, frivilligcentre skal arbejde med. Skal kommunerne kunne ønske særlige indsatser i forhold til sundhedsfremme, integration, udsatte grupper osv., eller skal det være op til frivilligcentre og de frivillige foreninger selv at sætte dagsordenen? Fra kommunernes side synes der ikke på nuværende tidspunkt at være noget stærkt ønske om at binde frivilligcentre til bestemte indsatsområder. Fire forskellige repræsentanter fra kommunerne siger fx:

”Vi har en formuleret forskel på, hvad vi gør hver især. Myndighedsopgaver det er en kommunal opgave. Vi giver ikke ordrer. Det, vi kan gøre, er at fremme bestemte ansøgningstyper, hvis der måtte vise sig et behov for det. Men ellers har vi stor tiltro til, at der er et blomstrende foreningsliv. [...] Det at vi har det samlet i et frivilligcenter gør, at man der kan opnå noget synergi og bruge hinandens faciliteter og have fælles arrangementer, og så må det være en ret og en pligt for de frivillige at formulere, hvad de synes, der skal være en udvikling. Vi har ikke nogen stærk kommunal prægning af, hvad man kaster sig over.”

(Kommunal embedsmand)

”Frivilligt socialt arbejde skal spire nede fra. Og frivilligcentret skal være med til at give dem så gode forhold som muligt.”

(Socialudvalgsformand)

”Noget af det vigtigste er, at vi er klar på vores roller: hvad er vores kompetencer, hvad er vores ansvar. Der kan et samarbejdsforum [mellem kommunen og de frivillige organisationer] være en vagthund i forhold til, hvad der sker.”

(Kommunal embedsmand)

”Den her diskussion om personligt ansvar, den kører ind over det her område. Den forstærkes af budgetpresset. Hvis frivilligt arbejde ender med at ligne kommunen, så har vi vundet en Pyrrhus-sejr – det skal være fordi, det har nogle andre kvaliteter. Hvis vi kommer til at overstyre på de frivillige organisationers selvstyre, så står man tilbage med en, der ligner sig selv.”

(Kommunal embedsmand)

Som det sidste citat antyder, så er det klart, at stigende budgetpres på kommunerne kan gøre det vanskeligere at opretholde de klare grænser mellem, hvad der er offentlige, og hvad der er frivillige opgaver. Alene det, at frivilligcentre som hybride organisationer opererer i grænsefeltet og tilskynder til grænseoverskridende samarbejdsprojekter kan bidrage til, at risikoen - alt andet lige - for uklare grænser og strategisk udnyttelse af de frivillige ressourcer øges. Det er imidlertid ikke indtrykket fra denne evaluering, at dette ligger som et intenderet ønske. Risikoen er snarere, at det sker som en uintenderet konsekvens.

Bredde vs. fokus

I forlængelse af diskussionen om flere hænder til fremtidens velfærd markerer de fleste kommuner også en interesse i, at frivilligcentrene ikke bliver for brede og ufokuserede i deres indsats. Det er først og fremmest i forhold til omsorgsopgaver og sociale hjælpeindsatser, at kommunerne ser et behov for en øget og bedre koordineret indsats. På samme måde som frivilligcentrene de fleste steder prioriterer opgaver på social- og sundhedsområdet, så er også kommunerne for de flestes vedkommende primært fokuseret på dette område. Man udelukker ikke sektorovergribende samarbejder – og visse steder, som fx i Hillerød, ønsker man generelt at tilskynde til det - men målsætningerne for frivilligcentrenes arbejde knytter sig primært til at udvikle indsatsen på det social- og sundhedspolitiske felt.

Argumenterne for denne fokusering går i to retninger. For det første risikerer frivilligcentrenes arbejdsfelt at blive for bredt, hvis man skal række ind over andre områder. En embedsmand siger fx på spørgsmålet, om frivilligcentret primært skal arbejde på det sociale område, eller om det også skal relatere sig til andre områder:

”Nej, det gør jeg ikke i hvert fald. Så bliver det for bredt. Det er stort nok i forvejen. Jeg tror, der er i nærheden af 100 foreninger. Hvis de også skulle til at komme rundt med idrætsforeninger. Det betyder jo ikke, at de ikke kan beskæftige sig med integration af socialt belastede i idræt fx, det kunne jo godt være. Men almindelige idrætsforeninger og kulturelle foreninger, det tror jeg ikke på. [...] Vi er jo en by med arbejderkultur og sociale problemer af en vis størrelse, så der er nok at tage fat på.”
(Kommunal embedsmand)

For det andet argumenterer kommunerne for, at foreningerne på kultur- og fritidsområdet allerede har en god lokal forankring og bedre finansieringsmuligheder samtidig med, at de er bedre integreret i den kommunale forvaltning i kraft af folkeoplysningsloven. Således siger en kommunalpolitiker og en forvaltningschef:

RI: ”Der hvor vi gør indsatsen, det er på det frivillige sociale arbejde. Grunden til, at frivilligcentret er lagt på det her område, er, at det andet område har meget lettere ved at få penge fra private fonde og er mere lokal funderet, og der er et langt større antal. Og de har også folkeoplysningen. Det er helt bevidst, at det her fokus er lagt.”

R2: ”Der er mange flere penge i idrætsaktiviteter, end vi andre nogensinde har været i nærheden af.”

R1: ”Men der kan sagtens tænkes nogen samarbejder der også.”

(R1: Socialudvalgsformand. R2: Forvaltningschef)

Flere af kommunerne har således blik for, at den koordination, der i mange kommuner har været på kultur- og fritidsområdet med lokale idrætssamvirker og kulturelle sammenslutninger, nu også bør findes på det sociale område. Der er behov for en samlet synliggørelse af området, og her kan frivilligcentrene – sammen med vedtagelsen af en frivilligpolitik og eventuelt oprettelsen af et frivilligråd eller lignende – bidrage væsentligt. Følgende afsluttende citat illustrerer tankegangen meget godt:

”Før har området været meget usynligt. Det har ligget i tre forskellige forvaltninger. Nu er der en politik. Der er en hjemmeside, hvor du kan se, hvem har fået, hvad er reglerne. Der er en helt anden gennemsigtighed. Det er det, politikerne har ønsket, at få en gennemsigtighed for at styrke samarbejdet.”

(Kommunal embedsmand)

Kommunernes vurdering af frivilligcentrenes præstationer

Det sidste punkt, der skal berøres i dette kapitel, er kommunernes vurdering af den indsats, som frivilligcentrene gør. Det er klart, at dette punkt først og fremmest knytter sig til de etablerede centre, mens det i mindre grad er relevant for de nystartede centre, der ikke har været i gang så længe.

Generelt forekommer der i interviewene med de kommunale repræsentanter meget få kritiske bemærkninger om frivilligcentrenes arbejde og virke. De få kritikpunkter, der rejses, drejer sig i hovedsagen om to forhold. For det første, at enkelte frivilligcentre har haft et ’branding’ problem, der har medført, at foreningerne har været skeptiske i forhold til hvilken nytte, de kunne få af et frivilligcenter. Det er dog kommunernes vurdering, at udviklingspuljen og Frises arbejde med fælles logo, mindstegrundlag osv. har bidraget til at afhjælpe dette problem.

Det andet hovedproblem drejer sig om ’den lille misundelse’ som et succesfuldt frivilligcenter i enkelte tilfælde kan rejse blandt de øvrige foreninger. Men som det også fremgår af nedenstående er hovedindtrykket, at der ikke er tale om noget stort problem:

”Der hvor jeg hører noget, det er, at frivilligcentret de har så mange projekter, og de får så mange penge, og vi [foreningerne] har svært ved at få dem. Men det er sjældent, jeg hører det.”
(Kommunal embedsmand)

”Der er ikke meget brok over frivilligcentret. Der er fuld opbakning, alle er glade for dem. Men der kan være lidt små-murren om de bevillinger. Det vil der altid være. Det kommer man ikke uden om.”
(Kommunal embedsmand)

I: ”Er der konkurrence, rivalisering mellem foreningerne og frivilligcentret om midler. Er det fremtrædende?”

R: ”Nej, det er det ikke. Det er nok ikke, fordi man oplever, at de får for meget, men mere at der er for få midler. Man søger måske om 30.000, og så får man 17.000. Jeg fornemmer ikke nogen voldsomme konflikter. [...] Det kan være, når vi har et møde, så kan der være nogen, der spørger.”
(Kommunal embedsmand)

Alle kommunale repræsentanter, der har været interviewet, fremhæver i langt højere grad de positive tilkendegivelser, de møder fra foreninger og andre. Følgende interviewuddrag er eksempler på dette:

”Jeg hører kun de positive ting. [...] At frivilligcentret har hjulpet dem med at få kontakt med andre foreninger, de kurser de har lavet, de bliver hjulpet til at skrive den ansøgning, og de vidste ikke, at der var den pulje, og adgangen til lokalerne.”
(Kommunal embedsmand)

I: ”Oplever I som kommune, at det er blevet lettere for foreningerne at drive med deres tilbud efter, at frivilligcentret er kommet til?”

R: ”Jeg tror, de har haft stor gavn af det – der er noget hjælp at få, vejledning og teknik man kan benytte sig af. [...] Der er da af og til i forbindelse med de årlige uddelinger af penge nogle røster om, at det var da mange penge, de skal have ud af det samlede. Det er jo stort set en fjerdedel, de får, ud af det samlede § 18-beløb. Plus at de sidder huslejfrit. Men det har været en klar kommunal holdning, at det er nødvendigt med et samlingspunkt, som vi kan se, og som foreningerne kan se.”

I: ”Det handler også om synlighed?”

R: "Det gør det i højeste grad. Det at man har et sted, man kan se, som er pænt, et sted man kan bruge, hvor der sker noget. Det er med til at højne interessen for, at man melder sig til forskellige ting og sager. [...] Generelt har vi meget fornuftigt samarbejde med frivilligcentret. [...] Jeg synes, de har løst opgaven, helt klart, og de går videre selv.

I: Du siger, at de har løst opgaven – mange har haft svært ved at se, hvad der var opgaven?

R: Opgaven, som jeg ser det, er at få skabt en fælles identitet, et fælles sted og en paraply over det, der foregår. Det synes jeg, de har løst. Det er ikke sådan, at vi har sagt, at den halve million ville vil hellere bruge et andet sted.

(Kommunal embedsmand)

"Jeg er ikke i tvivl om, at det frivillige sociale arbejde er blevet meget mere synliggjort, og det har noget med frivilligcentret at gøre. [...] Jeg synes, vi har fået meget valuta for pengene."

(Socialudvalgsformand)

Kommunernes vurdering er, at frivilligcentrene kan noget, som kommunen ikke selv kan. Centrene bidrager til en kapacitetsopbygning hos foreningerne, de bidrager til at binde foreningerne sammen på tværs, og de bidrager til at skabe mere aktivitet og synlighed.

"Der synes jeg, frivilligcentret er rigtig vigtigt, fordi den sparring ville de aldrig kunne få på kommunen. Hvor skulle de henvende sig? Der bliver efterhånden flere krav. [...] Der hvor frivilligcentret virkelig gør en forskel, det er ved at støtte små foreninger og så ved at hjælpe nye foreninger på vej."

(Kommunal embedsmand)

"Alle i det frivillige ved, hvem de skal kontakte. Det er svært at komme ind på rådhuset i dag, hvis man ikke lige kender en. Her ved borgerne, hvem de skal gå til. Og lederen ved, hvor hun skal gå hen. De ved, hvem de skal kontakte, og så bliver det klaret."

(Socialudvalgsformand)

Hvis flere skal være frivillige, så må kommunerne "gøre det lettere at være frivillig, så de kan koncentrere sig om det, de er blevet frivillig for" som en socialudvalgsformand udtrykker det.

Samlet vurdering

De kommuner, jeg har besøgt, vurderer samlet, at frivilligcentrene er vigtige lokale aktører. Dette gælder både de etablerede centre og de nystartede. Ingen anser frivilligcentrene for at være en fejlinvestering. Tværtimod ser man det som en væsentlig investering i fremtidens lokale velfærd – ikke mindst i lyset af det forventede øgede pres på såvel økonomiske som menneskelige ressourcer.

For det første er det frivillige sociale arbejde vigtigt, fordi det løser en række opgaver der, hvor det offentlige ikke kan nå ud, eller der hvor man ikke råder over de rette kompetencer. Frivilligcentrene skal her bidrage til kapacitetsopbygning og aktivering af de frivillige ressourcer. For det andet ser kommunerne frivilligcentrene som en indgang eller portal til en stadig større og mere mangfoldig frivillig social sektor. Kommunerne kan i stigende grad henvise alt, hvad der drejer sig om frivilligt socialt arbejde til frivilligcentret, der fungerer som et medierende led mellem foreningerne på den ene side og de politiske og administrative systemer på den anden.

Der er med andre ord et element af rationalisering og institutionalisering i satsningen på frivilligcentrene. Frivilligcentrene er en hybrid organisationsform, der sikrer kommunerne en mere entydig og tydelig indgang til den frivillige verden. Samtidig er det en organisationsform, der i kraft af sin position mellem det offentlige og det frivillige, potentielt kan tiltrække flere ressourcer til de frivillige foreninger og samtidig skabe grobund for flere partnerskaber mellem offentlige aktører og civile organiseringer. Således er frivilligcentrene som organisationsform i tråd med ønsket fra offentlig side om at aktivere flere og mere kvalificerede frivillige ressourcer. Kommunerne har en klar interesse i dette, hvilket tydeligt er kommet frem i de interview, der ligger til grund for denne analyse. Og kommunerne mener også, at frivilligcentrene løser denne opgave.

5. FORENINGERNES VURDERING AF FRIVILLIGCENTRENE – EN KVALITATIV ANALYSE

Introduktion

I dette og det følgende kapitel beskrives foreningernes vurdering af frivilligcentre. Vurderingen baserer sig på to typer af kilder. For det første de interviews med repræsentanter for forskellige foreninger på det social- og sundhedspolitiske område, som jeg har interviewet på min besøgsrunde hos de syv frivilligcentre. Alle steder er et antal foreningsrepræsentanter blevet samlet til et fokusgruppeinterview af en varighed på mellem en time og halvanden. Samtalen har drejet sig om, hvad foreningerne bruger frivilligcentre til, deres udbytte af frivilligcentret og deres vurdering af frivilligcentrets betydning. Til hvert fokusgruppeinterview har der deltaget en repræsentant fra 4 – 6 forskellige foreninger. Hvilke foreninger det drejer sig om, kan ses i appendiks A. I alt er der interviewet 28 foreningsrepræsentanter fra en bred vifte af foreninger på området. Kun i Randers blev der ikke foretaget fokusgruppeinterview, idet frivilligcentret her er helt nystartet.

Den anden kilde drejer sig, som nævnt i metodekapitlet, om en spørgeskemaundersøgelse, som FriSe foretog blandt frivilligcentrenes medlemsorganisationer i 2007/2008. Formålet med denne undersøgelse var at få indblik i hvilke foreninger, der benytter frivilligcentre, samt hvad de benytter dem til. Fokus i undersøgelsen var aktiviteter og tilbud rettet mod de lokale frivillige sociale foreninger, der er den primære målgruppe for hovedparten af frivilligcentre. Hovedresultater fra denne undersøgelse fremstilles i det næstfølgende kapitel 6.

I dette kapitels kvalitative analyse af fokusgruppeinterviewene diskuteres først frivilligcentrenes arbejdsmetoder. Herefter følger afsnit om centrenes ydelser til foreningerne, centrenes betydning for foreningernes relationer til kommunerne samt foreningernes vurderinger af frivilligcentrenes status blandt øvrige lokale foreninger.

Frivilligcentrenes arbejdsmetoder

Foreningerne lægger meget vægt på, at frivilligcentrene er imødekommende i deres arbejdsmåde. Det har vi også set i kapitel 3, at ledere og medarbejdere i frivilligcentrene selv lægger vægt på. Fra frivilligcentrenes synspunkt giver det sig udtryk i, at man skal kunne holde mange bolde i luften samtidig, og man skal være parat til at påtage sig mange forskellige opgaver – fra de helt praktiske til de mest overordnede politiske og strategiske. Nogle af lederne og medarbejderne i frivilligcentrene har givet udtryk for, at en sådan blækspruttefunktion kan være ganske opslidende i perioder. Også fordi man i et hus, der er til for de frivillige, naturligvis forventes at stå til rådighed for de frivillige.

Set fra foreningernes perspektiv er der ingen tvivl om, at de oplever frivilligcentrene som åbne og lyttende og indstillede på at komme foreningerne i møde på deres præmisser. Foreningerne oplever, at frivilligcentrene anerkender deres indsats og forsøger at være opmærksomme på, hvilke behov de har.

Mange af foreningsrepræsentanterne giver udtryk for og lægger vægt på, at frivilligcentret er et sted, hvor dørene altid er åbne, og hvor man altid kan komme og få et godt råd eller hjælp til både små og store problemer. Et typisk udsagn lyder således:

”Man føler sig velkommen. De tager sig altid tid til at snakke. Og hvis man har behov for hjælp, så er der også tid til det. Det er ikke sådan, at de afviser én, fordi de har noget andet, de skal nå.”
(Foreningsrepræsentant 18)

Foreningerne giver udtryk for, at frivilligcentrene prioriterer tiden til foreningerne og de frivillige, også selv om der ikke altid er tid til det:

”Nej, de tager sig tid. De prioriterer nærværet. Vi siger ikke, der er ressourcer nok.”
(Foreningsrepræsentant 27)

De større og mere veletablerede frivilligcentre har ofte nogle frivillige i huset, der blandt kan tage imod nye og byde på en kop kaffe. Den slags er vigtigt for ’stemningen’ i huset. Der skal helst være en atmosfære, der inviterer til en dialog med foreningsrepræsentanter eller potentielle frivillige. Hvis der i en periode er for få frivillige, eller de ansatte er pressede af mange arbejdsopgaver, så *”kan man mærke det på stemningen”*, som en foreningsrepræsentant (24) udtrykte det.

Noget andet, der karakteriserer frivilligcentrenes arbejdsmåde, ifølge foreningerne, er, at de er opsøgende og igangsættende. Frivilligcentrene sender nyhedsbreve og oplysninger til medlemmerne, og de ringer eller sender en mail til bestemte foreninger, hvis de bliver opmærksomme på noget, som en forening kunne have interesse i. *”De kommer med mange ideer og kaster mange forslag op i luften, uden at være frembrusende”*, som en foreningsrepræsentant (1) udtrykte det. Mens en anden siger: *”Når de så har noget, så sender de en mail: ’Er det noget for Jer?’, hilsen frivilligcentret”* (Foreningsrepræsentant 26).

Det opsøgende består også i, at frivilligcentrene gerne tager på besøg hos foreningerne og husker at komme til deres mærkedage, receptioner og lignende. Der er ingen tvivl om, at foreningerne oplever den slags opmærksomhed som en anerkendelse af deres indsats, hvilket er med til at fastholde og forstærke engagementet.

Endelig er det sociale aspekt ved at komme i huset vigtigt for mange frivillige. Som diskuteret i kapitel 3, så har frivillige på social- og sundhedsområdet ofte særlige udfordringer eller vanskelige vilkår (fx sygdom, handicap, nedsat arbejdsevne eller lignende). Også af den grund er det vigtigt, at frivilligcentrene er rummelige og værdsættende:

”Og så må man ikke glemme det sociale i det. Vi er jo alle samme ude af arbejdsmarkedet, desværre, qua en ulykke eller hvad der nu er sket, og det vil sige, at vi har alle sammen brug for nogle sociale relationer. Og der kan man sige at komme herved, der bliver man værdsat som menneske.”

(Foreningsrepræsentant 3)

Frivilligcentrenes ydelser

Som diskuteret grundigt i kapitel 3 udfører frivilligcentrene mange forskellige opgaver i relation til foreningerne og i relation til lokalsamfundene og kommunerne, som de samarbejder med. I det følgende ser vi på disse ydelser fra foreningernes perspektiv.

Praktisk hjælp

Den helt praktiske hjælp til mange forskellige små og store gøremål understreges af stort set alle foreninger. Det drejer sig typisk om at få trykt foldere, brochurer,

visitkort, foreningsblade, bestyrelsesreferater etc. og i øvrigt have adgang til faciliteter som kopimaskine, pc, printer osv. ”Vores administration er afhængig af frivilligcentret”, som en foreningsrepræsentant (24) udtrykte det.

Betydningen af en sådan praktisk hjælp skal næppe undervurderes. I forhold til især mindre foreninger med få frivillige og små midler kan det være den støtte i hverdagen, som kan gøre det praktiske og administrative foreningsarbejde lettere at håndtere og samtidig være med til at holde modet oppe.

Frivilligcentrene understøtter også foreningernes arbejde med at gøre opmærksom på sig selv, fx ved at hjælpe med at skrive pressemeddelelser. Og de hjælper, hvilket understreges af rigtig mange foreninger, med at gøre opmærksom på forskellige økonomiske støttemuligheder og fonde. Dermed understøtter frivilligcentrene foreningernes daglige drift, ligesom nye projekttiltag muliggøres:

”De har også været behjælpelige med at finde en masse fonde. Jeg er ny på det her område, så jeg stod sådan lidt, hvor skal jeg starte? Der sendte de en bunke.”

(Foreningsrepræsentant 18)

”Vi har skrevet adskillige ansøgninger. Der har vi hende [den ansatte i frivilligcentret] til at snuse dem op, hvilke vi kan bruge, det har hun helt styr på.”

(Foreningsrepræsentant 2)

”Fx da vi skulle søge X-fonden, da sagde hun: ’X-fonden’ vil helst have, at det er én samlet ansøgning for alle foreninger’. Det er da meget sandsynligt, at det var grunden til, at vi fik noget, netop at hun sad der og lavede den samlede og sendte alle foreningernes ansøgninger ind.”

(Foreningsrepræsentant 2)

”... hvis man nu ikke ved, hvordan man skal formulere det rigtigt, så har man én siddende, der kan formulere det rigtigt, så kvaliteten af det, der kommer frem til den, der skal bevilge, er højere, og det giver også lidt mere respekt.”

(Foreningsrepræsentant 6)

Den praktiske bistand kan også bestå i at hjælpe med at få et mødearrangement eller foredrag op at stå, hjælp til at lave foreningens hjemmeside eller hjælp til at få formuleret eller ændret foreningens vedtægter. Foreningerne er entydigt positive i vurderingen af denne indsats, og mange giver udtryk for, at støtten er væsentlig for foreningernes fortsatte eksistens:

”Det er dejligt at have nogen at læne sig op ad, så får man lidt kræfter igen. Hvis det [frivilligcentret] ikke havde været der, så havde der været mange foreninger, der gik neden om og hjem.”
(Foreningsrepræsentant 2)

”Hvis man ikke havde en organisation som frivilligcentret i ryggen, så tror jeg, mange af de der patientforeninger, de var ’lost’ her i området, for du har slet ikke de muligheder for de ressourcer.”
(Foreningsrepræsentant 27)

Synlighed

Den praktiske hjælp og støtte til foreningernes daglige drift og fortsatte udvikling retter sig imidlertid ikke kun til den enkelte forening. Frivilligcentrene støtter op om og igangsætter kollektive arrangementer, hvor foreningerne og mere bredt det lokale frivillige sociale arbejde kan gøre opmærksom på sig selv.

Typiske arrangementer er frivilligmarkeder, torvedage, festivaler og lignende, der giver foreningerne mulighed for at markedsføre sig selv og måske rekruttere nye frivillige og hverve nye medlemmer. Sådanne kollektive arrangementer ville ikke kunne lade sig gøre uden frivilligcentrenes mellemkomst. Hver for sig er foreningerne for små til at løfte en sådan opgave og uden frivilligcentret som medierende led, ville foreningerne have vanskeligt ved at koordinere en sådan indsats:

”Nu fx den frivilligfestival vi skal have til august. Det ville aldrig kunne lade sig gøre uden, at der var et frivilligcenter, der sagde, vi er faktisk 86 foreninger, skulle vi ikke kunne lave en glad festival? Og der vil vi jo møde hinanden på kryds og tværs og stå ved siden af hinanden og sige: ’Kunne du ikke lige give mig dit kort, fordi det ser ud til, at der noget, vi kan lave sammen bag-efter’. Når man sidder hjemme som lille forening, så er det noget svært at sidde via telefonbogen og finde frem til alle de andre rundt omkring. Der er det guld værd det her.”
(Foreningsrepræsentant 6)

Samarbejde, støtte og netværk foreningerne imellem

Synligheden drejer sig imidlertid ikke kun om at gøre foreningerne mere synlige over for omverdenen, men også om at gøre foreningerne mere synlige for hinanden og derigennem muliggøre samarbejde og netværksdannelse. På denne måde kan foreningerne støtte hinanden og trække på hinandens ressourcer.

Samarbejdet, som frivilligcentrene formidler mellem foreningerne, kan groft sagt inddeles i tre hovedtyper. For det første er der hjælp, støtte og sparring i forbindelse med konkrete samarbejdsprojekter som fx fælles møder eller arrangementer. Ofte er foreningerne for små, hvad angår såvel medlemstal som økonomiske ressourcer, til at de fx kan honorere en ekstern foredragsholder. Men hvis foreningerne slår sig sammen om et tema, så har de både flere medlemmer at trække på som frivillige, og der er en større kreds at henvende sig til. På den måde kan foreningerne sammen få mere til at lykkes ved frivilligcentrets mellemkomst.

For det andet kan frivilligcentrene koordinere aktiviteter, som udbydes af flere foreninger samtidig. Et eksempel er koordinering af ældreforeningernes besøgstjenester, fx ved at lave en fælles folder eller en oversigt på hjemmesiden. Foreningerne er glade for den slags initiativer, fordi det er med til at synliggøre forskellige muligheder for brugerne og højne kvaliteten af det materiale, der formidles.

For det tredje kan foreningerne gennem samarbejde og netværk lære af hinandens erfaringer. Frivilligcentrene tager fx initiativ til, at foreninger, der har overlappende målgrupper (unge, etniske minoriteter, patientforeninger etc.), kan mødes og udveksle erfaringer. Visse steder tilbyder frivilligcentrene også supervision til foreningsledere.

Foreningerne vurderer sådanne aktiviteter og tiltag meget positivt. For det første – og måske også vigtigst – så giver muligheden for at mødes og være sammen med andre foreninger en oplevelse af, at man ikke er alene om de problemer, som altid vil opstå i foreningsarbejdet:

”Det der med, at det bliver synligt, at vi er mange, der arbejder på det samme område, det er rart at føle, derfor er det rart at komme her. Man roder sådan lidt rundt i sin egen lille sø. Og så er der bare en masse kræfter alligevel. Det er rart at mærke, man bliver en del af.”

(Foreningsrepræsentant 18)

For det andet giver foreningerne udtryk for, at man i samarbejde med andre foreninger har mulighed for at realisere initiativer og projekter, som man ellers ikke ville være kommet på:

”Det mest givtige er, at de er så fantastisk gode til at få folk gjort opmærksomme på hinanden. De lader os ikke være os selv nærmest. De er gode til at sige, ved du hvad, I har altså nogen, der gør det samme som jer, kunne I ikke have lyst til at arbejde sammen?”

(Foreningsrepræsentant 3)

”Vi blev inviteret [af frivilligcentret] til at holde oplæg for somaliske kvinder. Der kom 18. Det er næsten flere, end der kommer til vores egne arrangementer. Det var en fantastisk oplevelse. De var meget videbegærlige. Og jeg fandt ud af, hvor dårlige de var fysisk. De havde alle problemer med led, knæ og ryg. Vi vil gentage succesen senere og have andre [foreninger] med ind over.”

(Foreningsrepræsentant 26)

”Så ringede lederen til mig og sagde: ’Du kender x, ikke?’. ’Ja, det gør jeg’. ’Han trænger til at have nogen at støtte sig op af. Kunne du ikke prøve at tale med ham, det kunne være I kunne finde ud af noget’. [...] Ugen efter ringede lederen og sagde: ’Der er én mere, der gerne vil være med, hvad siger du til Kræftens Bekæmpelse’? ’Det er okay, bare giv mig hendes nummer’. Og så mødtes vi tre hernede, og sådan kom cafeen op at stå. Nu blev vi pludselig en vifte. Nu er vi her en gang om måneden, fx med foredrag som alle tre foreninger kan være interesserede i.”

(Foreningsrepræsentant 6)

Endelig giver foreningssamarbejde og netværk mulighed for, at foreningerne kan udveksle erfaringer og lære af hinanden. Dette kan både ske planlagt, når frivilligcentret tilrettelægger foredrag, netværksmøder, kurser, supervision og lignende. Mange af de interviewede foreningsrepræsentanter (og deres medlemmer) har fx deltaget i kurser om ’den gode bestyrelse’, vedtægter, fundraising, bisidderordning, regnskab etc. og vurderer denne mulighed for at tilegne sig nye kompetencer lokalt meget højt:

”Det er mange gange et problem, hvis vi skal på kursus, så er det helt derovre på Fyn. Det er lidt langt væk. Der var det fint, hvis man kunne samle nok til et hold. Det er rigtig godt frem for at skulle rejse efter det.”

(Foreningsrepræsentant 14)

Erfaringsudvekslingen kan imidlertid også ske mere spontant og uplanlagt, når foreningerne bruger frivilligcentret som mødelokale, bibliotek, sekretariat, projektvugge eller lignende. I en del frivilligcentre har mange foreninger deres faste gang i huset, og det giver naturligvis anledning til mange ikke planlagte møder:

”Jeg får noget ud af det som projektleder. Vi snakker sammen, når vi laver kaffe: ’Hvem er det nu lige, I er og fortæl lidt mere om det’. Vi finder noget fælles, som ens foreninger har. Især det med ens brugergruppe, men jeg synes også sådan noget som problemer med at få fat i frivillige, eller hvordan får man lov til at komme ud på folkeskolerne og gøre opmærksom på, at der er børn, der er ensomme eller børn, der har en forældre, der er alkoholiseret, som en anden forening arbejder med.”

(Foreningsrepræsentant 24)

Frivilligcentrene er altså også lokale mødesteder, hvor grænseoverskridende aktiviteter og samarbejdsprojekter kan opstå. Frivilligcentrene åbner foreningernes horisont – både helt konkret når foreninger opdager, at der er andre, der ligner dem selv og arbejder med parallelle målgrupper eller bokser med de samme problemer. Men også i mere abstrakt eller overført betydning når foreningerne opdager, at ting kan gøres på en anden måde, end de har været vant til.

Konsulentbistand og projektvugge

Frivilligcentrene er også foreningernes og initiativtagernes lokale mulighed for at få støtte og konsulentbistand. Dette kan fx være i form af hjælp, støtte og sparring til opstart af nye projekter, hvor mange frivilligcentre tilbyder kontorfaciliteter og konsulentbistand:

”Der dukker nye problemer op, ældre der mister modet fx. Som ingen har taget sig af. Nogle er meget aktive, når de bliver ældre, og så er der dem, der sidder med rebet. I den øvre ende så kommer folk selv. Men dem, som ikke er patienter i gængs forstand og hænger derude, der er der måske kun præsten. Der er et behov. Hvordan kommer man i kontakt med dem, og hvordan kunne man

gøre noget? Det er det, jeg prøver at arbejde med. [...] Jeg har skrevet til alle foreninger. Frivilligcentret har mailadresser på alle. Informere om at det her projekt er i gang. Har I aktiviteter i lokalområdet, som man kunne henvise til, eller trække dem over til? Har I personer, som man kunne uddanne, eller som var egnede til at gå ud og møde de her mennesker? På den måde er det fantastisk, at man ét sted har alle navne, alle adresser, på den måde har vi ligesom [kunnet lave] ringe i vandet.”
(Foreningsrepræsentant 5)

Men konsulentbistanden kan også være i forhold til foreninger eller initiativer, der er kørt fast, eller som er løbet ind i et problem, de har vanskeligt ved at tackle:

”En gruppe kom ind i huset og tog pusten helt fra os. Det var meningen, de skulle bruge det en gang imellem, og det endte med, at de var her to gange om ugen. De ville ikke indordne sig. Der har vi brugt lederen som en mægler.”
(Foreningsrepræsentant 7)

Formidling

De færreste foreningsrepræsentanter har modtaget frivillige fra frivilligcentret i noget større omfang. Der er enkelte eksempler på det, men langt de fleste foreninger understreger, at de ofte selv finder de frivillige, de skal bruge – ofte i kraft af personlige bekendtskaber og netværk. Omvendt mener de fleste, at der må være et potentiale for at rekruttere flere til det frivillige arbejde gennem frivilligcentret, og flere foreninger nævner eksempler på initiativer og projekter, hvor man i samarbejde med frivilligcentret prøver at finde frivillige til særlige opgaver.

Lokale organisationer og landsorganisationer

I alle fokusgruppeinterview har der deltaget repræsentanter fra såvel lokalafdelinger af landsdækkende organisationer (fx patientforeninger) som helt selvstændige lokale foreninger. Forventningen var, at de selvstændige foreninger i større omfang ville have brug for et frivilligcenter, fordi de ikke har en landsorganisation i ryggen. Det er imidlertid ikke det indtryk, som fokusgruppeinterviewene har efterladt. Dels er der stor forskel på, hvor mange ressourcer landsforeningerne har, dels er der forskel på den type hjælp og støtte, man eventuelt kan hente i en landsforening. Det er således ikke indtrykket, at det er størrelsen af foreningen eller omfanget af ressour-

cer, der er afgørende for, om en forening benytter og har gavn af et frivilligcenter. Forskellene mellem de to typer af foreninger har været overraskende små i det materiale, jeg har indsamlet.

Fx kan alle foreninger uanset størrelse have gavn af frivilligcentrenes lokale netværk og medlemslister, der kan bruges til hurtigt og effektivt at kommunikere et lokalt arrangement. Ligeledes betoner alle, at frivilligcentret er en slags lokal ambassadør for foreningerne og det frivillige sociale arbejde. De kender folk på kommunen, de kender andre foreninger, og de ved 'hvilke knapper, der skal trykkes på', som det udtrykkes af en af informanterne neden for:

"Vores er en landsdækkende organisation med 49 lokalforeninger. Derfor er det alligevel rart lokalt set at have sådan et center, hvor man kommer ned – vi har alle nok at gøre med at få vores lille andedam til at fungere. Der er det rart, at der er nogen her, der har det forkromede overblik og kan sige, hvad man kunne have godt af og hjælpe med at kæde folk sammen."
(Foreningsrepræsentant 3)

"Jeg har også en stor og stærk forening i ryggen, men det er ikke alle ting, det er hensigtsmæssigt at skulle hente hjælp til i Valby."
(Foreningsrepræsentant 14)

"Vi har vores landsforening i Århus, og der kan vi hente meget. Men det her er jo lokalt. De kender området og ved hvilke knapper, der skal trykkes på."
(Foreningsrepræsentant 26)

"Det er lidt anderledes for os. Vores organisation har stor sammenhængskraft på tværs. Vi mødes til weekender og har grundkurser. Vores sekretariat er meget lidt hierarkisk, der er meget telefon og mailkorrespondance. Mange ting får vi bedre hjælp af vores landsorganisation til, fordi de ved noget om, hvordan målretter man noget, så man får flere unge frivillige, hvordan vækker man politikerne. Det kan vores organisation bedre end frivilligcentret. Men frivilligcentret kan alt det lokale, netværket. Det er fint, at landsforeningen kan én ting, og frivilligcentret kan noget andet."
(Foreningsrepræsentant 24)

Hovedindtrykket er således, at landsorganisationerne fortrinsvis arbejder politisk og organisationsmæssigt på det nationale niveau, mens der ikke altid er meget hjælp at hente lokalt. Frivilligcentrenes styrke er omvendt, at de med udgangspunkt i lokale behov og interesser kan hjælpe og støtte målrettet.

Foreningernes forhold til kommunen

Et af de områder, hvor frivilligcentrene kan yde en helt anden hjælp og bistand end foreningernes egne landsorganisationer (i fald de har en), er i forholdet til de lokale kommuner, som både er medspillere og modspillere for foreningerne.

Først og fremmest er det væsentligt for foreningerne, at frivilligcentret kan samle de lokale tråde og tale på vegne af det lokale organisationssamfund. Frivilligcentrene fungerer som en paraply for de lokale foreninger og kan tale deres sag:

”De kan meget bedre samle trådene og få lavet nogle gode formuleringer. Der har de et bedre overblik og kan lave nogle bedre formuleringer på alles vegne. Og det, synes jeg, er en kæmpestyrke. Det ville jeg aldrig selv kunne gøre. Det ville bare være sådan et lille pip.”

(Foreningsrepræsentant 18)

Det er imidlertid vigtigt at understrege, også for foreningerne selv, at frivilligcentret ikke taler den enkelte forenings sag. Rollen er i højere grad at være en fælles stemme for det frivillige sociale arbejde som sådan. Fx i forhold til at debattere de generelle vilkår for foreningslivet i en given kommune eller skabe mere opmærksomhed og anerkendelse af det frivillige sociale arbejde:

”Du kan godt kalde frivilligcentret en spydspids, en fælles organisation for alle foreninger, for de tegner billedet udadtil. Men de går ikke ud og slås for den enkelte lille forening, dér vejleder de.”

(Foreningsrepræsentant 27)

”Jeg synes, frivilligcentret har sat frivilligheden på landkortet eller bykortet. Både politisk men også rent anerkendelsesmæssigt. Jeg tror, det er anderledes at være frivillig i dag i en by som X-købing end tidligere.”

(Foreningsrepræsentant 24)

Nogle foreninger lægger vægt på, at en sådan funktion er blevet vigtigere efter kommunalreformen, fordi foreningerne i mange tilfælde er kommet længere væk fra rådhusene og også i mange tilfælde har mistet den kontakt, de tidligere havde til lokale politikere, der samtidig kendte de lokale foreninger godt. På spørgsmålet om frivilligcentre er blevet vigtigere efter kommunalreformen, svarer en informant således:

”Ja, det tror jeg, især for os så langt ude. At de [frivilligcentret] passer på os, det synes jeg, jeg har oplevet. Vi har jo haft vores egen kommune i den by, hvor vi bor, og vi har kendt dem, der har været på kommunen, og de har også været frivillige. Jeg har haft meget stærk kontakt til den gamle kommune. Så for os er det vigtigt, at de er vores ansigt, at de kender os.”
(Foreningsrepræsentant 18)

Også i forhold til dokumentationskrav og formalisering i forbindelse med ansøgninger til lokale § 18 puljer har nogle foreninger mærket forandringer efter kommunalreformen:

”Der er også blevet noget i forhold til de der § 18 midler. I den gamle kommune der søgte man om et beløb, og så skulle man ikke dokumentere året efter. Men det skal man jo nu.”
(Foreningsrepræsentant 15)

”Det var lidt nemmere med vores egen lille kommune den gang.”
(Foreningsrepræsentant 7)

Her giver mange mindre foreninger udtryk for, at de finder god hjælp og støtte hos frivilligcentret. Ofte har de få ressourcer, der alt andet lige gør det vanskeligere at indfri stigende krav. Samtidig dækker de mere specialiserede foreninger på social- og sundhedsområdet ofte et større geografisk område (evt. flere kommuner), der gør det vanskeligere at have kontakten og kendskabet til de relevante dele af forvaltningen.

Nogle (men langt fra et flertal) af de foreningsrepræsentanter, jeg har interviewet, har endvidere deltaget i de lokale diskussioner, møder og udvalg, der visse steder har været nedsat i forbindelse med formulering af kommunale frivilligpolitikker og evt. oprettelse af frivilligråd eller lignende. Det karakteriseres generelt af foreningerne som interessante og gode initiativer, men det er mit indtryk, at det ikke er den slags, der for alvor engagerer foreningsrepræsentanterne. De er primært

optaget af deres foreninger og de sager eller problemområder, de arbejder med. Derfor værdsætter de frivilligcentrenes forsøg på at synliggøre det frivillige arbejde og forbedre foreningernes vilkår. Frivilligcentrene udgør en mulighed for at løfte sager frem, som foreningerne ikke ville have mulighed for hver for sig.

Foreningsskepsis?

I kapitel 4 om kommunernes vurdering af frivilligcentrene gav flere kommunale informanter udtryk for, at man til tider kunne møde kritiske repræsentanter for frivillige foreninger, der mente, at frivilligcentret fik en lidt for rigelig andel af de lokale § 18 midler. Denne kritik har jeg derfor også forsøgt at efterspore hos foreningsrepræsentanterne, men meget få giver udtryk for den. Enkelte refererer, at der blandt nogle foreninger eksisterer en skepsis, der til dels knytter sig til ukendskab og usikkerhed om, hvad nytte et frivilligcenter kan gøre:

”Halvdelen af min bestyrelse er imod frivilligcentret. Nu ikke så meget, men de har været. De synes, det er noget pjat. Foreningerne har kunnet køre hver for sig i de her små grupper, der holder kortene ind til kroppen. Nu skal frivilligcentret så pludselig komme og sige, nu skal vi være under en paraply. Men hvad skal vi bruge det til? Det er meget den, jeg møder”.

(Foreningsrepræsentant 6)

Det er imidlertid det helt entydige billede, blandt dem jeg har interviewet, at frivilligcentrene nyder stor opbakning og legitimitet, og ingen føler sig kaldet til at kritisere hverken frivilligcentrene som sådan eller fordelingen af midler. Foreningsrepræsentanterne mener generelt, at § 18 midlerne til frivilligcentrene er godt givet ud og i mange tilfælde også bedre, end hvis de gik til de lokale foreningers aktiviteter. Denne støtte og opbakning, som viser en hel del om den legitimitet frivilligcentrene har i det lokale foreningsliv, forklares med, at den service og support, foreningerne modtager, er til større gavn for deres aktiviteter end de relativt små beløb, de fleste foreninger modtager fra de kommunale § 18-puljer. Det dokumenteres til overflod i de følgende interviewuddrag:

I: ”Fra foreningerne kunne man se sådan på det, at det er noget, der går fra foreningerne?”

R1: Det kunne man godt, ja. Men jeg tror ikke, det er til det dårligere.

R2: Jeg synes ikke, det går fra os, det går til os. Det kan godt være, at når vi får § 18 midler, så får vi lidt mindre, end vi har regnet med, fordi de skal have en lille smule mere herovre, men hvad gør det? For de penge, der ligger her, dem bruger vi jo så.

I: Man kan sige, I har en trækningsret på dem?

R2: Ja, det kan man sige”.

(R1: Foreningsrepræsentant 7. R2: Foreningsrepræsentant 6)

”For mit vedkommende der vil jeg sige, at de penge, der går hertil af § 18, jeg tror, de er uvurderlige. Jeg tror den hjælp er uvurderlig.”

(Foreningsrepræsentant 18)

”Jeg har ingen ønsker om at gøre indhug i de midler, de får, for jeg tror ikke de kan bruges bedre.”

(Foreningsrepræsentant 14)

”Jeg tror, det er en vanvittig god investering for kommunen, og også for os andre, at have det her koordinerende led her. Det ville jo være frygteligt, hvis vi skulle sidde med 98 foreninger. Huset sikrer alle informationer, binder folk sammen, sparker os lidt, motiverer os på en anden måde – meget af det ville smuldre, hvis det skulle køre udelukkende på frivillighedens vej.”

(Foreningsrepræsentant 1)

”Hvis vi ikke havde et hus, så havde vi 4000,- kr. til vores forening, og de penge ville jeg da meget gerne betale for at have et hus.”

(Foreningsrepræsentant 1)

Konklusion på den kvalitative analyse

”Det bliver lettere”!

(Foreningsrepræsentant 7)

Foreningernes vurdering af frivilligcentrenes betydning understøtter på mange måder det indtryk, som også er fremgået af kapitel 3 og 4. Frivilligcentre fungerer som de lokale foreningers sekretariat og samlingssted, der støtter og letter deres arbejde. De binder foreningerne tættere til hinanden, og de letter foreningernes synlighed i forhold til borgerne. Dermed letter de også tilgængeligheden for borgernes engagement i det frivillige sociale arbejde og forbedrer foreningernes mulighed for at komme ud med deres budskab. Frivilligcentre løfter dermed de enkelte foreninger ind i en kollektiv ramme, der både gør det lettere at være forening, og som

samtidig skaber mere opmærksomhed og anerkendelse af det frivillige sociale arbejde i de enkelte kommuner.

Man kunne forestille sig, at det positive billede, der her er tegnet, kunne skyldes en skævhed i udvælgelsen af informanter til interviewene. I det frivilligcentre i samarbejde med evaluator har peget på informanter til fokusgrupperne, er dette en rimelig indvending. Hvis jeg selv skulle have udvalgt informanter uden om frivilligcentret, ville der imidlertid være en betydelig risiko for at udtrække foreninger, hvis kendskab til og samarbejde med frivilligcentre var minimalt. Informationsværdien af et sådant interview ville således være ringe. Derfor valgte jeg i stedet at bede lederne af frivilligcentre om at pege på foreningsrepræsentanter, der (efter ledernes vurdering) havde forskellige erfaringer med og relationer til frivilligcentret. Således kunne jeg opnå større variation i erfaringerne med at benytte frivilligcentre og forskellige vurderinger af deres betydning. Det mener jeg er lykkedes. Men det er klart, at udvælgelsesproceduren rummer en indbygget risiko for at overvurdere frivilligcentrenes betydning og tegne et for positivt billede.

For at balancere og validere indtrykket fra den kvalitative analyse supplerer vi derfor i det følgende kapitel med analyser, der bygger på en spørgeskemaundersøgelse, hvor der foreligger svar fra et stort antal foreninger på det sociale område om frivilligcentrenes virksomhed.

5. FORENINGERNES VURDERING AF FRIVILLIGCENTRENE – EN KVANTITATIV ANALYSE

Af Stine Christensen og Lars Skov Henriksen ²

Datagrundlag

Undersøgelsens datagrundlag er et spørgeskema, der blev udsendt til de 50 frivilligcentre, der på indsamlingstidspunktet i efteråret 2007 var medlemmer af FriSe. Frivilligcentrene blev bedt om at videresende spørgeskemaet til de frivillige sociale foreninger, som frivilligcentrene havde opført i deres database eller adressekartotek. Foreninger, der ikke var medlemmer af et frivilligcenter, eller som falder udenfor social- og sundhedsområdet, har således ikke haft mulighed for at svare på skemaet. 26 frivilligcentre valgte at udsende spørgeskemaet til deres medlemsforeninger og 644 foreninger besvarede skemaet. De fleste foreninger besvarede skemaet igennem et elektronisk link.

De 26 frivilligcentre, der udsendte skemaet til deres medlemmer, fordeler sig jævnt med hensyn til alder, urbaniseringsgrad (storby, større by, lille by), befolkningsunderlag og antallet af medlemsforeninger. Vi har således en begrundet formodning om, at der ikke er skævheder med hensyn til, at det er en bestemt type frivilligcenter, der har udsendt skemaet til deres medlemsforeninger. Dette er helt afgørende for undersøgelsens pålidelighed.

Afgørende for pålideligheden er endvidere, hvilke foreninger, der efter at have modtaget spørgeskemaet fra de respektive frivilligcentre, har besvaret det. Man kunne på forhånd have forventet, at især foreninger med et godt kendskab og nært samarbejde med frivilligcentret ville have besvaret skemaet. Denne bekymring viser sig dog at være ubegrundet. Eksempelvis har over en tredjedel af de foreninger, der

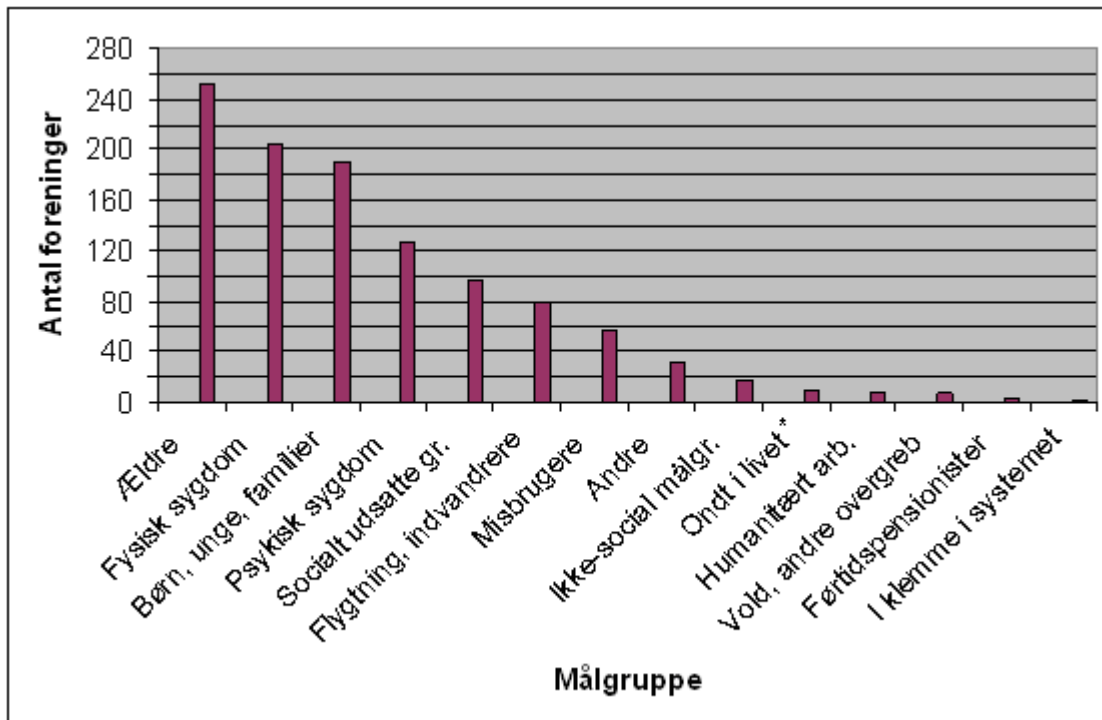
² Lars Skov Henriksen har fungeret som konsulent på såvel udarbejdelse af spørgsmål, tilrettelæggelse af dataindsamling samt dataanalyse. Undersøgelsen blev til på initiativ af FriSe, der ønskede en dokumentation af frivilligcentrenes arbejde. På baggrund heraf var det vurderingen, at det ville være dobbelt arbejde og en unødigt forstyrrelse af frivilligcentrene, hvis der også fra evaluators side blev fremsendt spørgeskemaer til foreningerne. Til brug for nærværende rapport har Stine Christensen foretaget yderligere analyser af materialet, som fremlægges og diskuteres i dette kapitel. For en fuldstændig dokumentation og afrapportering af undersøgelsen se Stine Christensen (2008).

besvarede skemaet, ikke benyttet sig af nogen former for foreningsservice, og lidt under en tredjedel har angivet, at de kun har lidt eller intet kendskab til frivilligcentrets arbejde. Der foreligger altså besvarelser fra en rimelig andel af de foreninger, der ikke er særlig tæt knyttet til frivilligcentret, hvilket øger undersøgelsens troværdighed. Ligeledes er der en jævn fordeling med hensyn til besvarelser fra foreninger, der er tilknyttet et frivilligcenter i henholdsvis en storby, en større by og en mindre by (ca. en tredjedel fra hver). Derimod er der en skævhed med hensyn til svar fra foreninger i forhold til frivilligcentrenes befolkningsunderlag. Der er relativt flere svar fra foreninger, der er tilknyttet et frivilligcenter med et befolkningsunderlag over 60.000. Dette er imidlertid forventeligt, idet frivilligcentre med et stort befolkningsunderlag også har et større antal medlemsforeninger.

Også med hensyn til andre foreningskarakteristika så som alder og størrelse er der en sådan spredning blandt de foreninger, der har besvaret skemaet, at vi mener de afspejler foreningerne på social- og sundhedsområdet mere generelt. Det kan vi vide, fordi vi kan sammenligne foreningerne i denne stikprøve med kortlægningen af de lokale foreninger på social- og sundhedsområdet, der blev gennemført i forbindelse med den danske frivillighedsundersøgelse (Ibsen 2006). Fra denne kortlægning ved vi, at foreningerne på social- og sundhedsområdet er relativt unge og har relativt få medlemmer. Dette gælder også foreningerne i denne stikprøve. Dog er der en tendens til, at de foreninger, der har besvaret vores skema i endnu højere grad er karakteriseret ved at være oprettet inden for de senere år. Således er omkring halvdelen oprettet mellem 1990 og 2004, mens omkring 15 pct. er oprettet efter 2005.

Endelig er der en god spredning med hensyn til de forskellige målgrupper, som de deltagende foreninger, dækker. Det fremgår af nedenstående figur 1.

Figur 1: Foreningernes målgrupper**

* Kategorien 'Ondt i livet' indeholder eksistentielle problemer såsom ensomhed, mennesker i sorg, mennesker i krise og sårbare mennesker.

**Foreningerne havde mulighed for at vælge mere end en målgruppe, hvorfor antallet af valgte målgrupper overstiger antallet af foreninger.

N=622

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

De svar, som den følgende analyse bygger på, kommer således ikke fra foreninger, der især arbejder med én bestemt målgruppe. Ganske vist er foreninger med ældre som målgruppe topscorer sammen med sygdomsforeninger, men det afspejler sandsynligvis, at disse to foreningstyper dominerer det lokale organisationslandskab. Det er også det indtryk, som den kvalitative analyse har givet.

Frivilligcentrenes vigtigste opgaver

Foreningerne blev først bedt om at vælge hvilke tre opgaver ud af otte, de mener, det er vigtigst, at frivilligcentret udfører. Svarfordelingen fremgår af nedenstående tabel 1.

Tabel 1. Foreningernes valg af opgaver, som de finder vigtigst, at frivilligcentret udfører. Absolutte tal og procent.

Opgave	Antal (procent)
1. Synliggørelse af foreningerne	348 (60,7 %)
2. Være bindeled mellem kommunen og foreningerne	296 (51,7 %)
3. Afholde arrangementer, hvor foreningerne møder hinanden	229 (40 %)
4. Udlån af lokaler, computer og lignende	204 (35,6 %)
5. Yde service i forbindelse med at finde frivillige	189 (33 %)
6. Yde service i forbindelse med ansøgninger og lignende	160 (27,9 %)
7. Yde service i forbindelse med opstart af nye projekter	144 (25,1 %)
8. Yde service i forbindelse med planlægning arrangementer	63 (11 %)

N=573

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

Ud af de otte forskellige opgaver har omkring 60 pct. af foreningerne valgt synliggørelse af foreningerne som en af de tre vigtigste opgaver for frivilligcentret. Dette er i overensstemmelse med den vægt foreningerne i den kvalitative analyse lagde på synlighed. Omkring halvdelen har betonet frivilligcentrets opgave med at være bindeled mellem de lokale foreninger og kommunen som en af de tre vigtigste opgaver. Det kan skyldes, at det opfattes som vigtigt at have god kontakt til kommunen, bl.a. for at kunne påvirke rammerne for frivilligheden i kommunen. Dette er også i overensstemmelse med den kvalitative analyse, hvor frivilligcentrenes rolle som en fælles stemme for foreningerne blev understreget. Endelig har omkring 40 pct. peget på betydningen af afholdelse af arrangementer, hvor foreningerne møder hinanden. Også dette er i overensstemmelse med den kvalitative analyses påpegning af frivilligcentrenes rolle som netværksskaber.

Også praktiske opgaver som lån af lokaler, hjælp til ansøgninger og start af nye projekter trækkes frem af flere foreninger, men måske ikke så mange som man kunne forvente ud fra den vægt, som foreningerne i den kvalitative del lagde på denne type hjælp. Det skyldes sandsynligvis, at foreningerne i spørgeskemaet er blevet bedt om at prioritere blandt opgaverne. Og her får de aktiviteter, der understøtter den lokale frivillighed og den kollektive organisering, altså topprioritet. Det betyder derfor næppe, at foreningerne ikke lægger vægt på den praktiske hjælp men

nok snarere, at de især finder frivilligcentret vigtigt som en institution, der skal samle de lokale foreninger.

Foreningernes brug af frivilligcentre

I de følgende afsnit præsenterer vi foreningernes svar på de spørgsmål i spørgeskemaet, der omhandler de aktiviteter og tilbud, som de fleste frivilligcentre tilbyder de frivillige sociale foreninger. Det er for eksempel hjælp til at starte foreningen op og foreningsservice i form af lokaleudlån og faglig rådgivning. Vi starter med at se på hvor mange, der har fået hjælp til at starte en ny forening eller et nyt projekt inden for en forening op.

Støtte til nye foreninger og projekter (projektvugge)

117 (19 pct. af 615) foreninger har svaret, at de har modtaget støtte til oprettelsen af et nyt projekt, og 47 (8 pct. af 580) at de har modtaget støtte til oprettelse af selve foreningen. 24 foreninger har afkrydset begge muligheder. I alt er der således 140 foreninger, der har modtaget en eller anden form for støtte, hvilket svarer til godt 20 pct. af de 644 foreninger, der har deltaget i undersøgelsen.

De foreninger, der har modtaget denne hjælp, er alle enten 'meget tilfredse' (ca. 69 pct.) eller 'tilfredse' (ca. 27 pct.). Kun fire er hverken tilfredse eller utilfredse, mens en enkelt er meget utilfreds.

Støtte til nye foreninger og projekter er en af de opgaver, der også i den kvalitative del blev vurderet som meget betydningsfuld. Resultatet fra den kvantitative undersøgelse viser i overensstemmelse hermed, at de foreninger, der har modtaget en sådan form for støtte, har sat pris på den.

Formidling og mobilisering af frivillige

Som tidligere nævnt er formidling af frivillige en af de opgaver, der traditionelt har været vigtig for frivilligcentre. I det følgende undersøger vi, hvor mange af de 644 foreninger, der har benyttet sig af denne ydelse.

70 pct. af foreningerne har fået nye frivillige inden for det seneste år, og 180 foreninger (svarende til knap 30 pct.) har svaret, at de har søgt frivillige gennem frivilligcentret. Ud af disse 180 foreninger har 80 (svarende til ca. 45 pct.) modtaget

frivillige, der har fundet foreningen gennem frivilligcentret, mens nogenlunde samme andel (ca. 42 pct.) ikke har fået frivillige gennem frivilligcentret. Det er altså et mindretal af det samlede antal foreninger, der inden for det seneste år har modtaget nye frivillige gennem frivilligcentret. Det svarer til indtrykket fra de kvalitative analyser, men det er dog værd at hæfte sig ved, at et substantielt antal foreninger faktisk har fået formidlet frivillige. Tilfredsheden med formidlingen er også høj, idet omkring 70 pct. af de foreninger, der har søgt frivillige gennem frivilligcentret, er enten 'tilfredse' eller 'meget tilfredse' med den service, de har fået fra frivilligcentret.

Foreningsservice

Foreningsservice er en betegnelse, der dækker over de tilbud, som frivilligcentrene har til den enkelte forening. I undersøgelsen er der spurgt specifikt til følgende fire typer foreningsservice: udlån af kontorartikler (fx computer, kopimaskine osv.), udlån af lokaler, faglig rådgivning og sparring samt kurser. Tabel 2 viser, hvor mange foreninger, der har benyttet de enkelte tilbud.

Tabel 2. Foreninger der har benyttet en eller flere typer foreningsservice. Absolutte tal og andele i procent.

Typer af foreningsservice	Antal foreninger	Andel af alle foreninger
Lån af kontorartikler	150	24,0 %
Lån af lokaler	231	36,9 %
Faglig rådgivning og sparring	155	24,8 %
Kurser	146	23,3 %
Andet	102	16,3 %
Har ikke modtaget foreningsservice	240	38,3 %
Total	1024*	163,6 %*

* Den samlede procent summer til mere end 100, da foreningerne havde mulighed for at sætte kryds ved alle relevante typer foreningsservice, de havde benyttet. Derfor er det totale antal svar ligeledes højere end de 644 foreninger, der har svaret på spørgsmålet.

N=626

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

Ud af de 626 foreninger er der godt 60 pct., der har benyttet sig af en eller flere typer foreningsservice. Fordelingen på de forskellige typer service er forholdsvis jævn. Topscoreren er lån af lokaler, som mange foreninger i den kvalitative del også fremhævede som vigtig. Lån af kontorfaciliteter, faglig rådgivning og sparring samt kurser benyttes af ca. en fjerdedel af foreningerne.

372 foreninger har svaret på, hvor tilfredse de har været med den foreningsservice, de har modtaget. Som det ses af nedenstående tabel 3, er over halvdelen 'meget tilfredse', og mere end hver tredje er 'tilfredse'. Kun ni er utilfredse eller meget utilfredse, og 33 foreninger (ca. 9 pct.) er hverken tilfredse eller utilfredse.

Tabel 3. Foreningernes tilfredshed med frivilligcentrets foreningsservice. Absolutte tal og procent.

Tilfredshed	Antal foreninger	Procent
Meget utilfreds	3	0,8 %
Utilfreds	6	1,6 %
Hverken tilfreds eller utilfreds	33	8,9 %
Tilfreds	138	37,1 %
Meget tilfreds	192	51,6 %
Total	372	100 %

N=372

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

Som det fremgik af tabel 2, var der 240 foreninger, der ikke havde benyttet sig af nogen af frivilligcentrenes typer af foreningsservice. I spørgeskemaet indgik der spørgsmål om begrundelsen for dette. Omkring 45 pct. af disse foreninger begrundede deres fravalg af foreningsservice med, at de 'får tilstrækkelig bistand fra deres egen organisation'. Der kan her være tale om lokalafdelinger af landsorganisationer med et mindre behov for foreningsservice – også selv om den kvalitative del ikke viste nogen forskel her. Andre 20 pct. vælger som begrundelse, at de er en lille gruppe, der ikke har behov for ret meget assistance. Derudover har yderligere ca. 17 pct. svaret, at de ikke var bevidste om, at frivilligcentret tilbyder de nævnte typer service, mens ca. lige så mange svarer, at frivilligcentret ikke har relevante tilbud til foreningen.

Det er værd at bemærke, at negative begrundelser, som fx at foreningen ikke har nogen interesse i frivilligcentret, at beliggenheden er for dårlig, eller at foreningen aldrig har hørt om frivilligcentret, kun vælges af relativt få foreninger. Det er

også positivt, at ca. 50 pct. af de foreninger, der ikke har benyttet frivilligcentret, svarer, at de godt kunne forestille sig, at de i fremtiden vil benytte frivilligcentret.

Deltagelse i frivilligcentrets arrangementer

En anden hovedtype af aktivitet i frivilligcentrene er afholdelse af forskellige typer af arrangementer. Det fremgik af den kvalitative analyse, at mange foreninger lagde vægt på synliggende aktiviteter som frivilligmarkeder og netværksskabende arrangementer som temadage, kurser og foredrag. Tabel 4 giver en oversigt over, hvor mange foreninger, der har deltaget i forskellige typer arrangementer. Spørgsmålet måler kun, hvorvidt foreningerne har deltaget eller ej og kan således ikke sige noget om, hvor mange gange eller hvor ofte foreningen har deltaget i et givet arrangement.

Tabel 4. Foreningernes deltagelse i frivilligcentrenes arrangementer. Absolutte tal og procent.

Arrangementer	Antal foreninger	Procent
Frivilligmarked	291	45,2 %
Kurser og foredrag	187	29,0 %
Temadage	175	27,2 %
Netværksarrangementer	175	27,2 %
Møder med kommunen	180	28,0 %
Sociale arrangementer	163	25,3 %
Ingen deltagelse	185	28,7 %
Total	1356*	210,6 %*

*Foreningerne kunne sætte kryds ved alle relevante arrangementer. Derfor summer den totale procent til mere end 100, ligesom det absolutte tal er højere end antallet af deltagende foreninger.

N=644

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

Knap 30 pct. angiver ikke at have deltaget i noget arrangement afholdt af frivilligcentret. Til gengæld har omkring 45 pct. deltaget ved et frivilligmarked, og mellem 25 og 30 pct. har deltaget i kurser, temadage, netværksarrangementer, møder med kommunen og sociale arrangementer. I alt har 459 foreninger (svarende til godt 70 pct.) deltaget i en eller flere arrangementstyper. Det må siges at være en ganske stor andel.

Et af formålene med spørgsmålet om, hvilke arrangementer foreningerne har deltaget i, var at undersøge, om deltagelsen har en netværksskabende effekt. At skabe netværk mellem de frivillige sociale foreninger er en af de aktiviteter i frivil-

ligcentrene, der er vokset og blevet vigtigere med årene, og blandt andet derfor er det relevant at vide, hvordan foreningerne ser på dette. De foreninger, der havde angivet at have deltaget i et eller flere arrangementer, blev derfor spurgt, om dette havde øget kendskabet til andre foreninger, øget samarbejdet med andre foreninger og generelt hvilken betydning, det har, at frivilligcentret afholder sådanne arrangementer.

Her viser svarene, at foreningerne i høj grad mener, at arrangementerne er med til at øge kendskabet til andre foreninger. Således svarer ca. 25 pct., at deltagelsen i diverse arrangementer i høj grad har skabt øget kendskab til andre foreninger, mens godt 40 pct. mener, at det i nogen grad skabt øget kendskab. Der er dog også omkring 20 pct., der mener, at det kun i mindre grad har øget kendskabet, mens ca. 6 pct. mener, at det slet ikke er tilfældet.

Derimod mener foreningerne ikke generelt, at arrangementerne bidrager til mere samarbejde med andre foreninger. Kun ca. 6 pct. af foreningerne mener, at arrangementerne i høj grad har skabt mere samarbejde, mens godt 20 pct. svarer, at det i nogen grad er tilfældet. Omvendt mener godt 25 pct., at det i mindre grad har skabt øget samarbejde, mens den største andel, nemlig ca. 32 pct., mener at det slet ikke har skabt mere samarbejde. Baseret på foreningernes vurdering opstår samarbejde altså ikke i stort omfang ved blot at bringe foreningerne sammen. Dette betyder imidlertid ikke, at foreningerne ikke mener, at arrangementerne er vigtige. Tværtimod svarer godt 20 pct. at det har stor betydning, mens den største andel, nemlig ca. 38 pct., mener, det har nogen betydning. Ca. 25 pct. mener, det har mindre betydning, og ca. 13 pct. mener ikke, det har nogen betydning.

Foreningernes holdninger til frivilligcentrene

For yderligere at få indsigt i foreningernes syn på frivilligcentrene, blev foreningerne bedt om at tage stilling til en række negative og positive udsagn. Foreningerne kunne vælge mellem svarkategorierne 'meget enig', 'enig', 'hverken enig eller uenig' 'uenig' og 'meget uenig'.

Generelt viser svarene, at foreningerne er meget positivt indstillede over for frivilligcentrene. Foreninger, der vælger ikke at udtrykke en positiv holdning, placerer sig i højere grad i den neutrale midterkategori end i en kategori, der udtrykker en negativ indstilling. Generelt er der mellem en fjerdedel og en tredjedel af de foreninger, der har svaret på udsagnene, der placerer sig i midterkategorien.

En placering i midterkategorien kan være udtryk for, at man ikke føler sig i stand til at vurdere udsagnet, eksempelvis fordi man ikke har nok kendskab til frivilligcentrenes virksomhed.

Foreningernes svar på de forskellige udsagn fremgår af tabel 5 neden for.

Tabel 5. Foreningernes holdninger til frivilligcentrene. Absolutte tal. Procent i parentes.

	Uenig eller meget uenig	Hverken enig eller uenig	Enig eller meget enig	N
Positive udsagn:				
Spiller nyttig rolle som bindeled	22 (3,9 %)	165 (29,3 %)	377 (66,8 %)	564
Bidraget til øget synlighed for foreningerne	68 (12 %)	168 (29,6 %)	332 (58,5 %)	568
Godt sted at få service og bistand	15 (2,7 %)	134 (23,7 %)	417 (73,7 %)	566
Bidraget til større fællesskab	18 (3,2 %)	147 (26,1 %)	399 (70,7 %)	564
Bidraget til kvaliteten af det frivillige sociale arbejde	17 (3 %)	143 (25,4 %)	402 (71,5 %)	562
Negative udsagn:				
Arbejder for meget sammen med kommunen	196 (34,8 %)	321 (56,9 %)	47 (8,3 %)	564
Overtager foreningernes arbejde	365 (66,5 %)	168 (30,6 %)	16 (2,9 %)	549
Varetager i højere grad egne interesser end foreningernes	310 (55,3 %)	198 (35,3 %)	53 (9,4 %)	561
Er skyld i, at der er færre midler til foreningerne	325 (57,9 %)	194 (34,6 %)	42 (7,5 %)	561

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

Overordnet set bekræfter svarmønstrene det indtryk, som den kvalitative analyse efterlod. Foreningerne vurderer, at frivilligcentrene kan bidrage til at højne kvaliteten af det frivillige sociale arbejde, øge synligheden samt levere service og bistand til foreningerne. Meget små andele af foreningerne er uenige i disse udsagn. Det er dog bemærkelsesværdigt, at udsagnet om at frivilligcentrene bidrager til foreningernes synlighed er det udsagn, der modtager den største andel negative svar (12 pct. er uenige eller meget uenige). En del foreninger er tilsyneladende af den opfattelse, at frivilligcentrene kunne gøre mere for at synliggøre dem.

I forlængelse heraf er meget få foreninger decideret kritiske over for frivilligcentrene, for så vidt angår de negative udsagn om, at frivilligcentrene skulle være skyld i, at der er færre midler til foreningerne, eller at de overtager foreningernes arbejde eller varetager egne interesser.

Udsagnet ”Frivilligcentret arbejder for meget sammen med kommunen” skiller sig ud ved, at en stor andel (56,9 pct.) har svaret ’hverken enig eller uenig’.

Det er en noget højere andel end i de andre udsagn. Forklaringen kan være, at foreningerne ikke ved nok om frivilligcentrets relationer til kommunen og derfor vælger ikke at tage stilling.

Den positive indstilling rækker dog ikke til, at foreningerne også mener, at frivilligcentret har den helt store indflydelse på foreningernes eget arbejde. Dette har vi forsøgt at fange i et spørgsmål med følgende ordlyd: ”I hvilken grad har frivilligcentret inden for det seneste år haft betydning for, at Jeres forening kunne gennemføre aktiviteter på en bedre måde, end det ellers ville have været muligt?”

Foreningernes svar fremgår af tabel 6 neden for.

**Tabel 6. Har frivilligcentret haft indflydelse på foreningens arbejde?
Absolutte tal og procent.**

	Antal foreninger	Procent
I høj grad	89	15,0 %
I nogen grad	108	18,2 %
I mindre grad	94	15,8 %
Slet ikke	259	43,6 %
Ved ikke	44	7,4 %
Total	594	100 %

N=594

Kilde: Frivilligcentre og Selvhjælp Danmark 2008

Hovedparten, nemlig knap 45 pct., mener, at frivilligcentret slet ikke har haft indflydelse på kvaliteten af foreningens arbejde. Der er dog også ca. en tredjedel af foreningerne, der har svaret, at frivilligcentret i høj grad eller i nogen grad har haft indflydelse på arbejdet. Svarmønsteret dækker formentlig over, at mange af foreningerne i denne stikprøve ikke har så tætte bånd til frivilligcentret, at det påvirker det daglige arbejde - endnu. Det er dog også muligt, at svarmønsteret indikerer, at foreningerne først og fremmest vurderer, at frivilligcentrenes indsats og betydning ligger i at tage initiativer til gavn for foreningerne på tværs og forsøge at forbedre foreningslivets vilkår mere generelt. Visse af svarene, der fremgik af tabel 5, kunne tolkes i den retning.

Samlet vurdering

Indtrykket fra den kvantitative analyse støtter konklusionerne fra den kvalitative analyse. Foreningerne støtter frivilligcentrene og finder dem nyttige. Især de foreninger, der kender frivilligcentrene, og som har fået hjælp hos dem, vurderer deres indsats som vigtig. Mange foreninger har deltaget i frivilligcentrenes arrangementer og finder dem vigtige – her er foreningerne dog mere forsigtige med at pege på den konkrete værdi, hvilket også gælder for foreningernes vurdering af frivilligcentrenes betydning for kvaliteten af foreningernes arbejde. Kun et absolut fåtal af foreningerne er decideret kritiske over for frivilligcentrene. Det store flertal vurderer, at frivilligcentrene kan bidrage til at højne kvaliteten af det frivillige sociale arbejde, øge synligheden samt levere service og bistand til foreningerne

7. KONKLUSION. FRIVILLIGCENTRE – KNUDEPUNKTER I DEN LOKALE VELFÆRDSARKITEKTUR?

Vi ved fra den danske frivillighedsundersøgelse, at de frivillige organisationer på social- og sundhedsområdet har nogle bestemte karakteristika. Hvad angår de *lokale foreninger* på social- og sundhedsområdet, så udgør de for det første en relativt lille andel af den samlede population. Kun ca. 9 pct. af samtlige lokale foreninger findes på social- og sundhedsområdet (Ibsen 2006:46). Også kun ca. 10 pct. af det samlede antal frivillige timer, der lægges i hele den frivillige sektor, lægges på social- og sundhedsområdet. Et andet karakteristisk træk er, at organisationerne i stor udstrækning baserer sig på frivillig indsats. Ca. 87 pct. af de lokale sociale og sygdomsbekæmpende foreninger benytter således udelukkende frivillig arbejdskraft (Ibsen 2006:67). Samlet set er det karakteristisk, at de lokale foreninger i stor udstrækning lever af den frivillige indsats og kun i meget få tilfælde har ansatte. Professionaliseringsgraden er således lille.

Et tredje karakteristisk træk er, at de lokale foreninger ofte er rettet mod én bestemt målgruppe, fx ældre, handicappede, kronisk syge, ensomme unge eller lignende. Lidt afhængig af hvilket problemområde en given forening har i fokus, så kan man sige, at den ofte henvender sig til en snæver kreds. Bortset fra ældre- og pensionistforeninger, som udgør en relativt stor andel af foreningerne på dette område, er det således karakteristisk, at foreningerne har få medlemmer og en lille base at rekruttere frivillige fra. Samtidig kan man sige, at foreningerne ofte er orienteret mod deres egne målgrupper, interesser og medlemmer og sjældent mod opgaver, der ligger uden for medlemskredsens interesser og behov (Ibsen, Boje og Frederiksen 2008:149).

Det lokale foreningsliv, som frivilligcentrene primært retter deres indsats mod, er således karakteriseret ved at have få menneskelige og økonomiske ressourcer og dermed tilsvarende lille løsningskapacitet³ samtidig med, at de ofte har en lille berøringsflade med andre foreninger og initiativer.

³ Det er klart, at billedet på social- og sundhedsområdet ændrer sig, hvis man inddrager de selvejende institutioner og de store landsdækkende organisationer i det samlede billede. Eftersom frivilligcentrene kun i mindre omfang har disse organisationer som sine målgrupper udelades dette imidlertid her. For en udvidet diskussion af det generelle velfærdspotentiale i den frivillige sektor henvises til Henriksen 2006; Henriksen et al. 2008; Ibsen, Boje og Frederiksen 2008.

Hvis man fra offentlig side ønsker at styrke det lokale frivillige engagement og udvide omfanget af frivilligt socialt arbejde, sådan som det fx fremgår af regeringens debatoplæg til en kvalitetsreform,⁴ så kræver det givetvis, at man også investerer i institutioner og strukturer, der kan støtte og lette det lokale arbejde. Med den foreningsstruktur, der findes lokalt, er det ikke realistisk, at lokale foreninger og frivillige uden videre løfter flere og større opgaver, end de allerede gør.

Det er næppe heller realistisk, at kommunerne selv danner sig det nødvendige overblik over det frivillige organisationslandskab, idet kommunerne er blevet betydeligt større geografiske og administrative enheder efter kommunalreformen og samtidig har fået tilført nye opgaver på sundhedsfremme- og forebyggelsesområdet. Mange lokale foreninger er kommet længere væk fra kommunen, og de nye kommunale opgaver har betydet, at kommunerne står over for en betydelig mere varieret og sammensat frivillig sektor end tidligere.

De erfaringer, der er dokumenteret i denne delrapport, viser, at frivilligcentre, når de fungerer godt, kan have en sådan lokal støttefunktion. De kan fungere som et lokalt knudepunkt med flere forskellige integrerende og støttende funktioner, idet de blandt andet kan:

- koordinere initiativer og aktiviteter på tværs af frivillige initiativer
- koordinere initiativer og aktiviteter på tværs af offentlige og frivillige initiativer
- øge kendskabet til og synligheden af frivilligt socialt arbejde – og dermed lette tilgængeligheden for borgerne
- øge kvaliteten af de lokale foreningers arbejde – og dermed forbedre mulighederne for at rekruttere og fastholde medlemmer og frivillige
- øge kendskabet og netværkene mellem de lokale foreninger og dermed lette foreningernes muligheder for at sætte nye initiativer i gang
- hjælpe nye initiativer i gang
- opfange lokale behov og kanalisere dem ud til øvrige foreninger samt opad til kommunen og offentligheden

⁴ Her hedder det fx, at ”Det frivillige arbejde er en vigtig del af den samlede indsats og er med til at skabe mangfoldighed og kvalitet. Men der er gode muligheder for at udvide omfanget af det frivillige arbejde – specielt på det sociale område” (Regeringen 2006:4).

- opfange nye muligheder og prioriteringer (kommunale og statslige) oppe fra og kanalisere dem ud til foreningerne
- lette foreningernes indgang til det offentlige, så de sjældnere møder barrierer og forhindringer
- lette det offentliges indgang til det frivillige sociale arbejde, sådan at kontakten lettere etableres og udbygges
- styrke partnerskaber mellem frivillige organisationer på den ene side og uddannelsesinstitutioner, kommuner m.fl. på den anden
- medvirke til at formulere frivilligpolitikker, der anerkender det frivillige sociale arbejde og fastlægger rammer for samspillet mellem det offentlige og de frivillige foreninger

To hovedkonklusioner står tilbage efter denne delrapport. For det første at frivilligcentrenes organisationelle identitet er under forandring. Man kan her tale om tre idealtypiske identiteter. Frivilligcentrene opstod i slutningen af 1980'erne som et svar på et problem om at skabe meningsfuld aktivitet på andre arenaer end det officielle arbejdsmarked. I en tid med høj arbejdsløshed blev frivilligcentrene set som en *'formidlingscentral'* for frivilligt arbejde. Denne ide er stadig bærende for en del af frivilligcentrenes arbejde, og i Udviklingspuljens udbudsmateriale blev der lagt vægt på denne aktivitet som en af kerneopgaverne. Formidling af frivilligt arbejde har imidlertid vist sig at være vanskeligt at realisere i stor målestok. Måske især i en dansk (og nordisk) kontekst, hvor frivilligt arbejde i stor udstrækning er koblet til medlemskabet af en forening.

Mange frivilligcentre opbyggede i lyset af vanskelighederne med at realisere formidlingsaktiviteter i stedet brugerorienterede aktiviteter i huset. Ofte fordi frivilligcentrene ikke kun bliver brugt som indgangsportal til det frivillige arbejde (der hvor man henvender sig, hvis man gerne vil yde en indsats), men også som mødested og aktivitetssted for borgere, brugere og frivillige. En sådan identitet som *'mødested'* er også stadig betydningsfuld for mange frivilligcentre.

Det materiale, der er indsamlet til denne delrapport, tyder imidlertid på, at en tredje identitet, nemlig den vi har kaldt *'kennepunkt'*, er ved at vinde indpas. Frivilligcentrene prioriterer og bruger en større del af deres ressourcer på at støtte det lokale foreningsliv – og de initiativer, der kan blive til foreninger på sigt. Og de bruger færre ressourcer på selv at igangsætte omsorgs- og brugeraktiviteter. Frivilligcentrene retter med andre ord i stigende grad deres indsats mod foreninger

og sammenslutninger (altså de kollektive sammenhænge) – frem for mod individer. De ekstra midler, som udviklingspuljen har stillet til rådighed for frivilligcentrenes arbejde, har muliggjort, at man har kunnet udvikle og prioritere denne indsats. Vurderingen er, at man når flere borgere ved at skabe kontakten til de frivillige foreninger og initiativer og støtte disse i at kvalificere og inspirere deres arbejde og ydelser i forhold til de forskellige målgrupper. Frivilligcentrene lægger meget vægt på at udvikle metoder og redskaber, så foreningerne får lettere ved at realisere deres mål, hvad enten det drejer sig om at advokere for en sag, tilbyde en service til en bestemt målgruppe eller etablere en aktivitet for medlemskredsen.

Den anden hovedkonklusion er, at frivilligcentrenes indsats primært er rettet mod foreninger og organisationer på social- og sundhedsområdet. Dette fremgår tydeligt af mange frivilligcentres medlemsoversigter samt aktivitetskataloger og af den sammensætning, som bestyrelserne har rundt omkring. Det fremgår endvidere tydeligt af de frivilligpolitikker, som er formuleret mange steder. Hovedparten af disse er formuleret og godkendt i regi af de lokale social- og/eller sundhedspolitiske udvalg (eller borgerudvalg), og i mange nævnes det eksplicit, at der er tale om en frivillighedspolitik for det frivillige sociale arbejde.

Frivilligcentrene har således udviklet en fokuseret indsats, der, set fra et evalueringssynspunkt, der har frivilligcentrenes præstationer som en central problemstilling, forekommer fornuftig. Af tre grunde.

Frivilligcentrene har for det første begrænsede ressourcer. En fokuseret tilgang giver tydeligere retningsanvisninger for centrenes arbejde, hvilket gør det nemmere for de ansatte og frivillige, at prioritere arbejdsindsatsen og samarbejdet med foreninger og kommuner. Hvis man har som mål at samarbejde med alle og forsøger at favne hele det civile samfund, så risikerer man, at kunne gøre meget lidt mange steder.

For det andet gør en fokuseret tilgang det nemmere for omgivelserne at afkode, hvad frivilligcentret er for en størrelse. Noget man ikke skal undervurdere betydningen af, når det kommer til at vinde legitimitet, opbakning og støtte i omgivelserne. Støtten – specielt den finansielle - vil meget ofte (og sandsynligvis i stigende grad) afhænge af, at man er i stand til at overbevise om, at man leverer noget for pengene. Ofte har det været et problem, at frivilligcentrene er for ufokuserede og uklare i deres indsats. Udviklingspuljen har her bidraget til, at frivilligcentrene er blevet stadig mere tydelige i forhold til, hvad der er deres fokus og kerneopgaver.

Den tredje fordel er, at en tydeligere fokus medfører, at der ikke opstår alt for forskellige forventninger fra stat, kommuner og lokale foreninger, der kan resultere i krydspres, der kan være svære at håndtere. Det materiale, som denne rapport bygger på, indikerer, at der er opbygget en høj grad af konsensus om, hvad et frivilligcenter er.

Selv om der er lokale variationer og forskelle i organisering og prioritering af indsatsen, så er forskellene således overraskende små på tværs af de frivilligcentre, der har været belyst i denne rapport. Det er for så vidt overraskende, fordi udvælgelsen af casene netop baserede sig på et 'most different case design'. Det vil sige, at de frivilligcentre, der blev udvalgt til nærmere undersøgelse, i udgangspunktet havde meget forskellige betingelser og skabelsesberetninger. Nogle havde mange år på bagen, andre var nystartede. Nogle var uafhængige og fritstående organisationer, andre var indlejret i den kommunale forvaltningsstruktur. Nogle havde en selvhjælpsgruppeorganisering som historisk baggrund, andre havde en frivillighedsformidling som erfaringsbagage. Nogle havde en storby som arbejdsområde, andre fungerede primært i mere tyndtbefolkede landområder. Nogle skulle forholde sig til omfattende organisatoriske ændringer efter kommunalreformen (udvidelser og sammenlægninger), mens kommunalreformen for andre kun medførte minimale ændringer.⁵

På trods af betydelige forskelle i udgangspunktet, så er min vurdering, at lighederne, når det gælder forventninger til frivilligcentrenes rolle og opgaveprioritering samt deres konkrete aktiviteter og indsatser, er lettere at få øje på end forskellene. Min tolkning af dette mønster vil være, at der er opbygget en relativt stor grad af homogenitet og konsensus omkring opfattelsen af, hvad der udgør et 'godt frivilligcenter', eller med andre ord, hvad der er den 'legitime organisationsopskrift'. Det vil sige, at frivilligcentrene efterhånden udgør et felt karakteriseret ved fælles opfattelser og forventninger. Frivilligcentrene har efterhånden en tydelig profil – rettet mod social- og sundhedsområdet - og der er efterspørgsel efter deres ydelser og tjenester. Fra både kommuner og foreningers side. Det sidste er helt afgørende.

Frivilligcentrene opstod i sin tid som en 'løsning, der var på udkig efter problemer' - søgende, ufokuseret og ikke tydelig profileret. Det er min vurdering, at

⁵ Måske var der en skævhed på ét udvalgsparameter, nemlig traditionen for frivilligt socialt arbejde og samarbejde mellem foreninger og kommune, der ser ud til at have været til stede stort set alle steder. Det kan have været afgørende på ét punkt: den relativt store opbakning til frivilligcentrene og mangel på skepsis i forhold til samme.

denne situation er forandret. Frivilligcentrene har fundet en identitet og profil, der giver mening, på et tidspunkt hvor det offentlige efterspørger mere frivillig indsats og flere 'hænder'. Så vidt jeg kan vurdere processen, er dette et resultat af et sammentræk af flere omstændigheder. For det første har Udviklingspuljen udgjort en 'ressourcestreng', som har muliggjort, at flere og mere målrettede initiativer har kunnet igangsættes i større skala. Ministeriets udbudsmateriale, som alle udviklingsprojekter har måttet forholde sig til og indrette ansøgninger og prioriteringer efter, har også bidraget til dette. For det andet er der næppe heller tvivl om, at FriSe's proces- og dialogorienterede arbejde med medlemsforeningerne har været vigtig for at samle feltet og hæve ambitionsniveauet. Det giver mange af de interviewede repræsentanter fra såvel frivilligcentre som kommuner og foreninger udtryk for. For det tredje har kommunalreformen udgjort en anledning til at reorganisere frivilligcentrene i forhold til en geografisk skala og et befolkningsunderlag, der kan sikre frivilligcentrene en tilstrækkelig volumen. Kommunalreformens opgavereform har endvidere bidraget til, at foreningerne på hele det social- og sundhedspolitiske felt har fået fælles interesser og i stigende grad retter deres opmærksomhed mod én offentlig aktør, nemlig kommunerne. Det gør det lettere for organisationerne at samle sig på tværs af målgrupper og sager, hvilket styrker mulighederne for kollektivt at organisere den frivillige sociale sektors interesser i forhold til kommunerne og det offentlige generelt. Dette er en uintenderet konsekvens af kommunalreformen, men for frivilligcentrene betyder det, at de lettere kan spille en rolle som samlende figur eller 'knudepunkt' i den lokale velfærdsarkitektur og dermed også lettere kan markere sig i det nye kommunale landskab.

Litteratur

Brudney, Jeffrey et al. (2008): Measuring the Impact of the Affiliated Organizations of the Points of Light & Hands on Network. Paper presented at the 'International Conference on Volunteer Centers', April 24-25, 2008, Rotterdam, the Netherlands.

Christensen, Stine (2008): *Lokale foreningers syn på de danske frivilligcentre*. Rapport. Frivilligcentre & Selvhjælp Danmark.

Coleman, James (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*. Vol. 94, supplement.

Dugstad, Line og Håkon Lorentzen (2008): *Alle til lags. Frivillighetscentralene i nærmiljøet*. Rapport. Institutt for samfunnsforskning. Oslo.

Evers, Adalbert (2008): Hybrid organisations. Background, concepts, challenges. In: Stephen P. Osborne (Ed.): *The Third Sector in Europe. Prospects and Challenges*. Routledge.

Henriksen, Lars Skov (2006): Velfærdsarkitektur og frivillig løsningskapacitet. I *Social Årsrapport 2006*. Socialpolitisk Forening og Center for Alternativ Samfundsanalyse.

Henriksen, Lars Skov (2008): *Udviklingsmål for og selvevaluering af frivilligcentre*. Aalborg Universitet. Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation

Henriksen, Lars Skov og Anders Brogaard Marthedal (2006): *En kortlægning af organisationerne i Danmark på området for frivilligformidling og selvhjælp*. Aalborg Universitet. Institut for Sociologi, Socialt Arbejde og Organisation

Henriksen, Lars Skov et al. (2008): Welfare architecture and voluntarism. Or why 'changing the welfare mix' means different things in different contexts. In: Stephen P. Osborne (Ed.): *The Third Sector in Europe. Prospects and Challenges*. Routledge.

Horn, Esther Ten, Cees van den Bos, Lucas Meijs, Jeff Brudney (2005): Volunteer centers, what we do and don't know. Paper presented at the 7th Research Day 'Voluntary work in the Netherlands and Vlaanderen', April 7th 2005, Erasmus University Rotterdam, the Netherlands.

Ibsen, Bjarne (2006): Foreningerne og de frivillige organisationer. I Boje, Thomas P., Torben Fridberg og Bjarne Ibsen (red.): *Den frivillige sektor i Danmark – Omfang og betydning*. Socialforskningsinstituttet 06:19

Ibsen, Bjarne, Thomas P. Boje og Morten Frederiksen (2008): Den frivillige sektors velfærdspotentiale. Sammenligning af det sociale og kulturelle område. I Ibsen, Bjarne, Thomas P. Boje og Torben Fridberg (red.): *Det frivillige Danmark*. Syddansk Universitetsforlag.

Koch-Nielsen, Inger, Lars Skov Henriksen, Torben Fridberg og David Rosdahl (2005): *Frivilligt arbejde. Den frivillige indsats i Danmark*. Socialforskningsinstituttet 05:20

Kultur- og Kirke departementet (2006-2007): Stortingsmelding nr. 39: *Frivilligbet for alle*.

Regeringen (2006): *Frit valg, brugerinddragelse og personligt ansvar. Regeringens debatoplæg til møde om kvalitetsreform*. 30. november 2006. Sekretariatet for ministerudvalget.

APPENDIKS A

Oversigt over informanter

	Informanter fra frivilligcentret	Informanter fra kommunen	Informanter fra lokale foreninger
Holstebro	- Leder - Bestyrelsesformand - Satspulje medarbejder	- Koordinator og kontaktperson til det frivillige område	1) Scleroseforeningen 2) Unge for Ligeværd 3) ASF Besøgstjenesten 4) Arabisk-Dansk Venskabsforening 5) Solskinsklubben (for yngre førtidspensionister) 6) KFUMs Sociale Arbejde (værested)
Jammerbugt	- Leder	-Forvaltningschef	1) Jammerbugten Tværkulturelle Venskabsforening 2) Ældre Sagen 3) Ordblinde-klubben 4) Aktive Førtidspensionister 5) Hjerteforeningen og patientuddannelse
Esbjerg	- Satspulje-medarbejder (samtidig konstitueret leder)	- Sekretariatschef	1) Handicapskole 2) Ventilen 3) Kvinfo's mentornetværk 4) Osteoporose foreningen 5) Parkinson foreningen
Odense	- Satspulje-medarbejder	- Frivillig-konsulent	1) LAFS (landsforen. af fleks- og skånejobbere) 2) Beboerhusforening 3) Foreningen af førtidspensionister 4) Iransk kulturforening

Guldborgsund	- Leder - Bestyrelsesformand	- Socialudvalgsformand	1) Mandegruppe for ensomme mænd 2) Hjerteforeningen 3) Lokalt aktivitetshus 4) Patientuddannelse for kronisk syge
Hillerød	- Leder	- Frivilligkonsulent, brobygger	1) Bedre Psykiatri 2) Ordblindeforeningen 3) Røde Kors 4) Hillerød Motionsvenner
Randers	- Leder - Satspuljemedarbejder	- Socialudvalgsformand - Forvaltningschef	